

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sanna Kaaro-Vuorimaa

MIESTEN YHTEISÖLLISYYS

Opinnäytetyö 2015

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma

KAARO-VUORIMAA, SANNA

Opinnäytetyö

Miesten yhteisöllisyys

46 sivua

Työn ohjaaja

Ari Vesanen

Toimeksiantaja

Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Terveiden edistämisen hanke: Alueellinen eriytyminen ja yhteisölliset menetelmät miesten terveyden edistämiseksi.

Marraskuu 2015

Avainsanat

yhteisöllisyys, yhteisö, vuorovaikutus

Opinnäytetyö on osa Kymenlaakson ammattikorkeakoulun projektia: Alueellinen eriytyminen ja yhteisölliset menetelmät miesten terveyden edistämiseksi. Projektissa tavoitellaan tietoa miesten terveyden edistämisen keinoista yhteisöllisyyden näkökulmasta.

Tällä opinnäytetyöllä on tavoiteltu tietoa siitä, miten yhteisöllisyyden kautta pystyttäisiin vaikuttamaan pitkäaikaistyöttömyyden aiheuttamiin negatiivisiin vaikutuksiin, kuten esim. yksinäisyyteen ja eristytymiseen muusta ympäristöstä.

Työ on toteutettu laadullisena tutkimuksena. Menetelmänä tutkimuksessa on ollut teemahaastattelu, jonka tukena on käytetty Mind Map –menetelmää. Haastattelut on toteutettu Haminassa syksyllä 2014.

Opinnäytetyö on tuonut tietoa pitkäaikaistyöttömien elämään liittyvistä yhteisöistä ja niiden laajuudesta. Työn kautta tehdyissä haastatteluissa on tullut voimakkaasti esille perheyhteisön vahvuus keskeisenä yhteisöllisyyden muotona.

Haastatteluista on ollut nähtävissä, että työelämän ulkopuolelle jääneillä miehillä on elämässään vähän yhteisöjä, joihin he ovat liittyneet. Pitkäaikaistyöttömien joukossa oleva suuri yksineläjien määrä nosti esille kysymyksen siitä, kuka tukee ja mistä muodostuu työttömän miehen tukiverkosto.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Social services

KAARO-VUORIMAA, SANNA

Men's communality

Bachelor's Thesis

46 pages

Supervisor

Ari Vesanen, Senior Lecturer

Commissioned by

University of Applied Sciences. Regional Divide and

Communality Methods of Promoting Men's Health.

November 2015

Keywords

communality, society, interaction

This study is part of the project by Kymenlaakso University of Applied Sciences: Regional divide and communality methods of promoting men's health. The project tried to achieve information on men's health promotion by observing the means of communality methods.

This thesis tried to find formation on how by the means of communality could influence the negative effect caused by long-term unemployment, the effects such as loneliness and isolation from the rest of the environment.

The work has been carried out as a qualitative study and method of the study was the a theme interview. Mind Map –method was also used as a support method. Interviews were carried out in the autumn of 2014 in Hamina.

The study has brought to information on the life of the long-term unemployed and their communities and extent. The work through the interviews has shown a strong focus on the family as a key strength of communality.

According to the results, it was evident that the men, who were left outside the working life, had very few communities where they could relate to. There were a great number of those who lived alone, and it raised the question of who supports them and how to establish support network for the unemployed.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	YHTEISÖN MERKITYS	7
2.1	Yhteisön muodostuminen	7
2.2	Yhteisön määritelmiä	8
2.3	Sosiaalisten suhteiden merkitys ihmisen elämässä	9
2.4	Yhteisöllisyys	10
2.5	Sosiaaliset yhteisöt	11
2.5.1	yhteisöllisyyden haasteet	13
3	MIEHEN ELÄMÄÄ YHTEISÖISSÄ	13
3.1	Mies ja yhteisö	14
3.2	keskiolutbaarien miehet	16
3.3	miessakit	17
3.4	mies ja työ	18
3.4.1	Työttömyys	19
4	OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET	19
5	TUTKIMUSKYSYMYKSET	20
5.1	Tutkimusmenetelmä	21
5.1.1	Mind Map –käsitekartta	21
5.1.2	Sotek-säätiö	24
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	24
6.1	Haastattelujen toteutus	25
6.2	Haastattelujen etenemisprosessi	26
7	AINEISTON ANALYYSINTI	28
8	TULOKSET	29

8.1 Taustatiedot	29
8.2 Vastaajien status kuntouttavassa työtoiminnassa	30
8.3 Keskeiset yhteisöt	30
8.4 Muut yhteisöt	32
8.5 Tulevaisuuden yhteisöt	34
8.6 Erilaisia haastatteluja	35
9 JOHTOPÄÄTÖKSET	36
10 POHDINTA	37
LÄHTEET	42

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni lähti liikkeelle Kymenlaakson ammattikorkeakoulun sivuilta löytyneen tilauksen kautta. Vuoden 2014 alussa aloittanut hanke on nimeltään ”Alueellinen eriytyminen ja yhteisölliset menetelmät miesten terveyden edistämiseksi.” Hankkeeseen liittyy useita yhteistyökumppaneita ja se tuottaa lähivuosina useita opinnäytteitä. Yhteistyökumppaneina toimii Kaakkois-Suomen Sosiaalipsykiatrinen yhdistys ry sekä Sotek-säätiö. Hanke liittyy Terveyden- ja Hyvinvoinnin laitoksen Terveyden edistämisen kuntatuki –kokonaisuuteen. Käytännön työ kolmannen sektorin tuottamis- ja ryhmissä käynnistyy hankkeessa vuonna 2015.

Hankkeessa korostuu terveyden edistäminen ja nimenomaan on tarkoitus tutkia sitä, miten yhteisöllisyydellä voitaisiin vaikuttaa miesten terveyteen. Aihe on ajankohtainen erityisesti suurten työttömyyslukujen Kaakkois-Suomessa, jossa on viime vuosien aikana poistunut miesvaltaisilta aloilta työpaikkoja hyvin huomattava määrä. Pitkään jatkunut työttömyys johtaa tutkimusten mukaan yhä suurempaan syrjäytymisen riskiin ja paluu työelämään vaikeutuu, mitä pidempään työttömyys jatkuu. Syrjäytymistä pidetään monen eri tekijän prosessina, missä yksilö ajautuu yhteiskunnan tavanomaisen ja yleisesti noudatettavan elämäntavan ulkopuolelle. (Viitanen 1999, 5; Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2012.)

Opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia sitä, miten samanlaisessa elämäntilanteessa olevat ihmiset, ja nimenomaan työssäni erityiskohteena olevat keski-ikäiset miehet, kokevat yhteisöllisyyden. Miten he kokevat, että yhteisöllisyys näkyy päivittäisessä elämässä? Samalla pohdin sitä, mikä liittää ihmisiä yhteisöön ja mitä ovat ne esteet, joiden vuoksi yksilöt jäävät yhteisöjen ulkopuolelle.

Työn tarkoituksena on kerätä tietoa yhteisön ja yksilön välisestä vuorovaikutuksesta. Samalla toivon saavani lisää tietoa siitä, mistä syystä erilaiset yksilöt liittyvät mukaan yhteisön toimintaan. Tämän työn kautta on mahdollisuus pohtia, millaista tukea, apua ja virkistystä omaan arkeen voi yhteisön kautta saada. Samalla on tärkeää tunnistaa, millaista on yhteisöllisyyden voima ja määräysvalta yksilön elämässä. Voiko yhteisö olla elämän keskipiste ja kuinka paljon yhteisöön liittyvät säännöt ja normit ohjaavat

yksilön valintoja. Tämä opinnäytetyö antaa esimerkkejä erilaisista yhteisöistä ja niiden monista positiivisista tai negatiivisista vaikutuksista yksilön elämässä.

Opinnäytetyöni aihe sopii aikaisempaan työhistoriaani ja myös tämän hetken palkkatyöhön, jossa on ollut mahdollisuus hyödyntää jo olemassa olevia asiakkaita osassa opinnäytetyön kokoamista ja sisällön monipuolista toteuttamista. Työskenneltyäni vuosia kuntouttavan työtoiminnan ja erilaisten työllisyyttä tukevien palvelujen piirissä olen tullut huomaamaan, että suurin osa palveluja käyttävistä asiakkaista on ollut yksineläviä miehiä, joiden elämässä on ollut niukasti erilaisia yhteisöjä. Tällöin heiltä myös puuttui usein yhteisön tuki ja turva silloin, kun siihen mahdollisesti olisi ollut tarvetta. Yksinäisyys ja eristäytyminen ympäröivästä yhteiskunnasta nousi esille tiedon keruun ja haastattelujen aikana toistuvasti. Tämän asian tunnistaminen antoi perusteita sille, että miesten tutkiminen yhteisöllisyyden näkökulmasta oli erityisen tärkeää, jotta jatkossa asia tunnistettaisiin paremmin ja huomioitaisiin osana kokonaisvaltaista ohjausta.

2 YHTEISÖN MERKITYS

2.1 Yhteisön muodostuminen

Ihmisen sosiaalinen verkosto alkaa syntymästä. Syntymää ja varhaislapsuutta pidetään tärkeänä kehitykseen liittyvänä vaiheena tulevaisuuden verkostojen kehittymisen kannalta. Varhaislapsuudessa alkanut vuorovaikutus kehittää sosiaalista kanssakäymistä, jonka kautta sosiaalinen identiteetti kehittyy. Tämä on olennaista ihmisen kehitykselle, jotta yhteisöissä toimiminen myöhemmin onnistuu. (Heikkilä, Hyypä & Puutio 2009, 203.)

Ihmistä ympäröivä yhteisö kehittyy ja muokkautuu yksilön rinnalla koko elämänsä mittaisen matkan. Syntymästä saakka ympärillä on monia eri ihmisiä, jotka muodostavat esimerkiksi perheyhteisön. Myöhemmin tähän liittyy kouluyhteisö sekä ystävistä muodostunut joukko ihmisiä. Tutkimusten (Murto 1997, 213–214; Kaipio 1999, 13–17) mukaan ensimmäisten vuosien sosiaalisella kanssakäymisellä ja yhteisöillä luodaan tulevaisuuden sosiaaliset taidot ja kyky toimia erilaisissa yhteisöissä. Monipuolinen ja vaihteleva elämä luo monia mahdollisuuksia kehittää omaa sosiaalista identiteettiä. Samalla se antaa hyvän kasvupohjan myöhempiin sosiaalisiin suhteisiin erilaisten ihmisten kanssa (Kaipio 1999, 17.)

Ihminen tarvitsee ympärilleen muita ihmisiä kehittyäkseen ja oppiakseen asioita. Ääriesimerkkinä voisivat olla vuosikymmenien aikana metsistä löydetty susi –lapset, jotka ovat eläneet ilman ihmiskontakteja. Metsissä eläneet lapset, joita on vuosien kuluessa löydetty ja tutkittu, on todettu jääneen monelta eri osa-alueelta kehittymättömäksi. Vaikka eläimet ovat hoivanneet ja pitäneet lapsia ravinnossa, puuttui heiltä kuitenkin monia ihmisen tunne-elämän kehitykseen olennaisesti liittyviä vaiheita (Kaipio 1999, 24 – 25.) Ihmiselle yhteisöt ovat elintärkeitä pitääkseen yllä ihmiskunnan kehitystä ja ihmisrodun pysyvyyttä (Kaipio 1999, 17).

Kalevi Kaipion Kasvattava yhteisö –kirjan (1999, 26) mukaan ihmisten välinen vuorovaikutus ja yhteisesti ryhmässä toimiminen luo yksilölle mahdollisuudet toimia ja oppia. Omana yksilönä toimiminen yhdessä muiden kanssa kehittää ja kasvattaa yksilöllisyyttä ja luo pohjan identiteetin ja persoonallisuuden muotoutumiselle. Kaipion kirja peilaa yhteisöllisyyttä lähinnä nuoren ja kasvattajan näkökulmasta, mutta kirjan sisältö sopii tietopohjaksi yhteisöihin ja yhteisöllisyyteen myös yleisellä tasolla.

2.2 Yhteisön määritelmiä

Heikki Lehtosen määritelmä sanoo yhteisön olevan yhteen liittyneistä ihmisistä koostunut ryhmä, joka on ryhtynyt toimimaan yhdessä, esimerkiksi elinolojensa parantamiseksi. Tässä yhteydessä päätösvalta ja toiminnan resurssit ovat yhteisöllä, jonka päätöksenteosta ovat vastuussa kaikki siihen kuuluvat jäsenet. Yhteisön toiminnalla voi olla monia erilaisia sisältöjä. Sillä voi olla joitakin tiettyjä tavoitteita tai tarkoituksia, esimerkiksi se voi liittyä lähiympäristön parantamiseen naapureiden kanssa, tai sillä voi olla ulkoinen yhteinen tekijä, kuten esimerkiksi kaupunginosan kehittäminen yhdessä suuremman joukon kanssa. (Lehtonen 1990, 42.)

Yhteisön tehtävänä on toimia yhteisen asian hyväksi suuremmalla kokoonpanolla, kuin mitä yksilö voisi yksin toimiessaan saavuttaa. Yhteisö voi olla esimerkiksi työ-, harrastus-, tai perheyhteisö. Uskonnolliset yhteisöt luovat monille myös merkittävän osan vapaa-ajan ja elämäkatsomuksen suuntaa antavaa kokonaisuutta. Yhteisöön kuulumisen vahvistaa yksilön identiteettiä ja parantaa sosiaalisten suhteiden kautta kanssakäymistä muiden ihmisten kanssa. (Kaipio 1999, 49–50 .)

Yhteisön tarkoituksena on toimia yksilön kautta kohti yhteisiä päämääriä. Tavoitteena on, että yksilöllä on mahdollisuus vapaasti ja omasta tahdostaan löytää yhdessä muiden kanssa toimintatapoja, ja toteuttaa kaikille tärkeitä tavoitteita (Heikkilä 2009, 8; Lehtonen 1990, 52). Vuorovaikutus yhteisöissä perustuu molemminpuolisuuteen ja kehittyy vuorovaikutuksen ja luottamuksen kautta. Yhteisön syntyyn tarvitaan osallistumista sekä sitoutumista yhteiseen toimintaan. Täten voidaan siis sanoa, että yhteisön kehittyminen on molemminpuolista osallistumista yhteisen toiminnan toteutumiseksi. (Hyyppä 2002, 25–27, 178.)

Yhteisö toimii, kun sillä on tehtäviä, jotka on jaettu ryhmän kesken. Tällä tavoitellaan yhteisen toiminnan tai tavoitteiden saavuttamista niin, että jäsenet osallistuvat aktiivisesti sitoutuen mukaan toimintaan. Kun jäsenet toimivat yhteistyössä ja ymmärtävät toiminnan tarkoituksen, syntyy yhteisöllisyyttä. Toiminnan merkityksellisyys ja yhteenkuuluvuus syntyy silloin, kun yksilö näkee osallistumisensa ja toimintansa merkityksellisenä ja kokee kuuluvansa tärkeänä osana yhteisöön. (Okulov 2008, 110; Aro 2011, 40.)

Yhteisö tarvitsee tavoitteen, johon sen jäsenet pystyvät sitoutumaan. Tarvitaan siis myös yhteisiä arvoja, jotta voidaan puhua yhteisöstä. Jos joukko ihmisiä liittyy samaan asiaan, mutta ei tunnusta riittävän samanlaisia arvoja, eikä ole valmis toimimaan yhteisesti asetettujen normien sisällä, on silloin kysymyksessä ryhmä eikä niinkään yhteisö. Yhteisö nimenomaisesti pyrkii yhteiseen tavoitteeseen, johon kaikki yhteisön jäsenet pystyvät jollakin tasolla sitoutumaan. (Okulov 2008, 41; Lehtonen 1990, 52.)

2.3 Sosiaalisten suhteiden merkitys ihmisen elämässä

Jokainen ihminen kokee elämänsä aikana vapaaehtoista tai pakon edessä koettua yksinäisyyttä. Yksinäisyydellä tarkoitetaan sitä, että henkilöllä ei ole ketään ihmistä, jonka kanssa voisi vaihtaa ajatuksia sillä hetkellä, kun siihen olisi tarvetta. Yksinäisyyden syitä voi olla monenlaisia. Omat luonteenpiirteet, esimerkiksi arkuus, voi vaikuttaa siihen, ettei uskalla lähestyä muita ihmisiä. Useita kertoja tapahtunut muutos työ- tai opiskelupaikkakunnassa voi aiheuttaa tilanteen, jossa entiset ystävät ja tuttavat jäävät toiselle paikkakunnalle, eikä uusia ihmissuhteita ole syntynyt uudelle paikkakunnalle. Ihmisen persoonalla on suuri vaikutus siihen, millaiseksi hänen ystävyssuhteensa muodostuvat. Sanotaan, että eniten yksinäisyyttä kokevat ihmiset ovat ns. vaikeita persoonallisuuksia, jotka tuovat esille omat mielipiteensä usein melko voimakkaasti,

rehellisesti, tai omaa osuuttaan mitätöiden. Äärilaidat mielipiteissä harvoin saavat positiivista kannatusta yhteisöissä ja voivat aiheuttaa muiden taholta eristämistä ja ulkopuolelle jättämistä. Vuorovaikutuksessa halutaan toimia enemmän mukavuusalueella, varsinkin jos kysymyksessä ovat ihmiset, jotka eivät normaalisti ole kovinkaan usein kanssakäymisessä toistensa kanssa. (Nevalainen 2009, 42.)

Yksin jääminen ja yhteisöjen puute elämässä luo ihmiselle masennusta ja ulkopuolisuuden kokemusta. Yksinäisyys tuo erilaisuuden ja eristyneisyyden kokemuksia. Tällöin voi olla vaikea rakentaa omaa persoonallisuutta, jos vuorovaikutus muiden ihmisten kanssa on vähäistä tai lähes olematonta. Osallisuuden tunne ja johonkin yhteisöön kuuluminen on merkityksellistä identiteetin kehittämisessä ja muotoutumisessa. Ihminen tarvitsee vastapuolen, johon heijastaa omia ajatuksiaan ja tunteitaan. Näiden toimintojen kautta rakentuu ihmisen identiteetti. (Junger, 2014; Kangaspunta 2011, 45.)

Sosiaalisista suhteista eristäytyminen tuottaa ulkopuolisuuden tunnetta ja vääristää helposti kokemuksia ympäröivästä yhteiskunnasta. Yksilöltä puuttuu tällöin peili, johon heijastaa omia elämäkokemuksiaan, ja löytää niiden kautta omaan elinympäristönsä oleellisesti liittyvät normit ja tavat. Yhteisöllisyyden houkutus lisääntyy tulevaisuudessa, kun pitkään trendinä ollut yksilöllisyyden korostaminen huomataan elämää kapeuttavaksi. Tällöin toive yhteisöllisyyden lisääntymisestä nähdään ratkaisuna vallitseviin ongelmiin ja epäkohtiin. (Heikkilä 2009, 116.)

Yhteisöllisyyden kehittymisen uhkana voi tällä hetkellä olla vahvasti yhteiskunnassa esillä oleva markkinatalous, joka vaatii ihmisiltä sitoutumista kilpailuyhteiskuntaan. Se tarvitsee jäseniltään itsekkyyttä ja menestystä. Kilpaileminen ja itsekkyys ovat arvostettuja luonteenpiirteitä yritysmaailmassa. Tällöin jokainen ajaa ensisijaisesti omaa etuaan ja mahdollisuus muiden auttamiseen ja yhdessä toimimiseen vähenee. Tärkeintä on henkilökohtainen menestys, jonka hintana voi olla yksinäisyys ja eristäytyminen ympärillä olevasta maailmasta. (Ojanen 2009, 14, 23, 115.)

2.4 Yhteisöllisyys

Yhteisöllisyydellä tarkoitetaan ihmisten välisiä vuorovaikutussuhteita ja siihen liittyviä osa-alueita, joiden avulla pyritään saavuttamaan verkostoitumalla suurempi hyöty. Yhteisöllisyyteen liittyy usein pidempiaikaista sitoutumista ja samantyyppisen arvo-

maailman jakamista muiden jäsenien kanssa, ainakin yhden asian kohdalta yhteisön tavoitteiden suuntaisesti. (Laurikainen 2010, 68–70; Ojanen 2009, 114.)

Markku Hyypä on tutkinut yhteisöllisyyttä ja julkaissut aiheesta materiaalia (Hyypä 2007; Hyypä 2009). Hänen tutkimustensa mukaan yhdessä toimiminen pidentää ikää ja parantaa elämänlaatua. Esimerkiksi valitussa Hyypän tutkimuksessa tutkittiin maanlaajuisesti eri puolilla asuvia suomalaisia ja sitä, millainen vaikutus yhteisöillä on elinikään ja terveyteen. Tutkimustulosten perusteella rannikkoseudulla asuvat ruotsinkieliset asukkaat elävät pidempään ja ovat huomattavan paljon terveempiä, kuin muualla asuvat suomenkieliset asukkaat. Ruotsinkielisten alueiden vahva yhteisöllisyys nousi tutkimuksessa esille keskeisesti. Näillä seuduilla ystävyys-suhteita ja yhteisöissä toimimista arvostettiin huomattavan paljon enemmän kuin muualla Suomessa. Kirjanjulkistamistilaisuudessa puhunut kirjailija kertoi teoksen keskeiseksi sisällöksi nousseen me-hengen sekä sosiaalisen pääoman. Tällä tarkoitettiin esimerkiksi sitä, että ruotsinkielisillä yhteisöillä on runsaasti yhteistä harrastustoimintaa ja talkoita yhteisen asian toteuttamiseksi. Tällöin he saavuttivat toiminnallaan sosiaalista pääomaa omaan elämään, joka osaltaan vaikutti elämään elinvoimaa ja terveyttä lisäävästi. (Jaakola 2007.)

2.5 Sosiaaliset yhteisöt

Puhuttaessa sosiaalisista yhteisöistä, puhutaan sosiaalisen median käytöstä yhteisöllisyyden välineenä. Tällöin ihmiset ovat yhteydessä toisiinsa virtuaalisesti internetin, puhelimen tai muun sähköisen viestimen kautta. Tällaisten yhteisöjen koko voi olla vaihteleva muutamasta henkilöstä useisiin kymmeniin tai satoihin ihmisiin. Silloin, kun ryhmä on melko pieni, voivat yhteisön jäsenet olla toisilleen tuttuja. Ryhmän koon suurentuessa tieto ja tuttuus yhteisön jäsenistä vähenee. Tällaisella yhteisöllä voi olla yhteisiä kiinnostuksen aiheita, jonka ympärillä käydään mielipiteiden vaihtoa. Sosiaalisessa mediassa on helppo keskustella anonyymisti ja jäädä halutessaan toiminnan ulkopuolelle ilman perusteluja tai selittelyä. Tällöin voidaan kokea saman asian äärelä yhteenkuuluvuutta ja yhteisöllisyyttä, mutta jäsenten tuki toinen toisiaan kohtaan voi jäädä kasvottomuuden vuoksi melko heikoksi. (Ojanen 2009, 110.)

Median lisääntynyt käyttö herätti huolta jo yli kolmekymmentä vuotta sitten. Silloin huolta aiheutti se, että ihmiset käyttivät tunnin päivässä tv:n katseluun. Tätä pidettiin uhkana yhteisöllisyydelle ja ihmisten väliselle kanssakäymiselle. Tänä päivänä monet

erityyppiset median välineet täyttävät ihmisten aikaa yhä enemmän. Tv:n katseluun käytetään nelinkertainen määrä kolmenkymmenen vuoden takaiseen määrään verrattuna, muista tietoteknisistä laitteista puhumattakaan. (Heikkilä 2009, 25.)

Sosiaalisen median käyttöä on puolusteltu ja kritisoitu. Markku Hyypän (2002) mukaan sosiaalisen media käytössä on myös paljon positiivisia elementtejä. Internet ja sähköposti toimivat joustavana ja nopeana kommunikoinnin välineenä, jonka avulla voidaan saavuttaa hyötyä varsinkin silloin, kun kysymyksessä on heikot verkostot, joiden yhteydenpito ei välttämättä toteutuisi henkilökohtaisella tasolla. (Hyypä 2002, 185–186.)

Sosiaalisessa mediassa muodostuvat yhteisöt ovat erilaisia kuin kasvokkain tapaavat sosiaaliset yhteisöt. Tietokoneen välityksellä esimerkiksi Facebook– yhteisössä tapaavat ihmiset muodostavat ryhmiä omien mieltymysten mukaan. Yhteisön jäseniä voi valita ja poistaa tilanteen mukaan. Kasvoton yhteydenpito ilman henkilökohtaista tapaamista voi helpottaa yksilön mahdollisuuksia valita, millaiseksi virtuaalinen yhteisö muodostuu. Facebook– yhteisö on useammalle henkilölle suhteellisen neutraali viestintän muoto, jossa yhteydenpito tapahtuu sellaisella tasolla, että se sopii julkaistavaksi kaikille yhteisöön kuuluville jäsenille. Toiminnan ollessa tietyllä tavalla kasvotonta se antaa paremmat, ja erityisesti turvallisemmat mahdollisuudet valita itselle sopivia yhteisön jäseniä, jotka haluaa ottaa mukaan omaan virtuaaliyhteisöön (Heikkilä 2009, 32). Toisaalta virtuaalisten yhteisöjen vuorovaikutus voi olla vähäistä. Viestintä yhteisön jäsenten välillä voi jäädä kapea-alaiseksi ja aiheuttaa väärinkäsityksiä, kun viestejä tulkitaan rivien välistä. Virtuaalisten yhteisöjen jäsenien kanssakäyminen niin kasvokkain, kuin sosiaalisessa mediassa, lisää ymmärrystä ja vähentää loukkaantumisten ja väärinymmärrysten määrää. (Kopakkala 2011; Noppari ym. 2011, 148–150.)

Tämän päivän ihmiset kuuluvat useisiin päällekkäisiin virtuaaliyhteisöihin. Sitoutuminen yhteisöihin voi olla eriasteista sen mukaan, miten laajasti yhteisön asiat ja aiheet yksilöä kiinnostavat. Yhteisöön voi olla liittyneenä vahvasti sitoutuneita vakituksia kävijöitä, satunnaisia turisteja tai vierailijoita. Jäsenten sitoutuneisuus ja aktiivisuus määrittävät yhteisön arvostusta. Tällaisessa vuorovaikutuksessa tuodaan yhteisön tietoon vain niitä henkilökohtaisia ominaisuuksia, joista on yhteisölle ja sen toiminnalle hyötyä. Omalla koulutustasolla, sukupuolella tai iällä ei välttämättä ole merkitystä tällaisen yhteisön toiminnalle. (Kangaspunta 2011, 28; Aro 2011, 40.)

2.5.1 yhteisöllisyyden haasteet

Kaikella ihmisten välisellä kanssakäymisellä on aina olemassa myös varjopuolensa. Yhteisön toiminta ei aina muodostu positiiviseksi ja rakentavaksi kokonaisuudeksi. Toiminnassa ilmenevät negatiiviset kokemukset liittyvät usein ihmisten väliseen vuorovaikutukseen ja sen haasteisiin. Tavoitteiden erilaisuus ja toistuvat ristiriidat voivat toimia yhteisöä hajottavana tekijänä. Toimintaan liittyvät riskit voivat tulla sekä yhteisön sisällä olevan kanssakäymisen kautta, kuin myös ulkopuolelta tulevien vaatimusten kautta. Negatiivisesti oireilevien yhteisöjen tutkiminen on vaikeaa, koska tutkimusaineistoa on vähän tarjolla. Yhteisön jäsenet ovat harvoin halukkaita kertomaan ristiriidoista pelätessään oman aseman huonontumista. Monelle ihmiselle yhteisöön kuuluminen on niin tärkeä asia, että omaa asemaa ei haluta horjuttaa julkisella arvostelulla. Julkisessa keskustelussa esille ovat toistuvasti nousseet uskonnolliset yhteisöt, joiden sisällä on paljon pahoinvointia ja tuomitsemista. Erimielisyydet yhteisössä voivat näyttäytyä ns. vaikenemisen lain kautta, jolloin yhteisön jäsenet sopeutuvat muiden päätöksiin, vaikka oma henkilökohtainen arvomaailma poikkeaisikin keskeisesti yhteisesti sovitusta linjasta yhteisön sisällä. Tällöin jäsenet ovat valmiita kompromisseihin, jotta jäsenyys yhteisössä säilyy, vaikka yhteisön ja yksilön arvot eivät ole täysin yhtenevät. (Okulov 2008, 55–57.)

Yhteisön sisällä toimivat negatiiviset suhteet vievät toimintaa väärään suuntaan. Ne vaikeuttavat yhteisten tavoitteiden saavuttamista ja aiheuttavat pahoinvointia jäsenilleen. Todellinen tavoite ja sen toteutuminen saattaa hukkua ylimääräisten riitojen ja konfliktitilanteiden alle, eikä yhteisö pysty toteuttamaan sille asettamia tavoitteita. Negatiiviseksi kokemukseksi muodostuneet yhteisöt voivat toimia esimerkkinä siten, että omiin vaikutusmahdollisuuksiin liittyvä luottamuksen puute ei enää houkuttele yksilöä osallistumaan yhteiseen toimintaan. Negatiivinen tunne yhteisöstä antaa esimerkin toiminnasta, johon ei haluta liittyä. Tällä voi olla vaikutusta loppuelämän ajan siihen, millaisiin yhteisöihin yksilö on jatkossa valmis sitoutumaan. (Heikkilä 2009, 42–45.)

3 MIEHEN ELÄMÄÄ YHTEISÖISSÄ

Miehen elämän on muodostanut vuosisatojen saatossa perheen suojelijan ja johtajan rooli. Mies on nähty tärkeänä koossa pitävänä voimana, joka pitää huolta perheestään ja ympäristöstään. Vaikka miehen roolit ovat vuosikymmenien saatossa muuttuneet

tasa-arvoisempaan suuntaan naisten kanssa, on sukupuolien välisissä rooleissa edelleen eroavaisuuksia. (Puohiniemi 2007, 8.)

Miehen elämässä vaihtelevat erilaiset roolit. Mies voi olla samaan aikaan isä, aviomies, työntekijä ja vaikka harrastuksen kautta urheilujoukkueen huoltaja. Roolit vaihtuvat tilanteen mukaan ja valikoituvat tilanteeseen sopiviksi. Vaikka roolit naisten ja miesten välillä ovat kovaa vauhtia sekoittumassa, ovat naisten ja miesten työt edelleen olemassa. Miesten työskentelyä leimaa fyysisyys ja teknisyyys, joiden suorittamista pidetään miehisinä ominaisuuksina. Miehiltä odotetaan voimaa ja kykyä selviytyä haastavista tilanteista perheensä ja lähiympäristönsä hyväksi yhä edelleen. (Puohiniemi 2007, 7–9.)

Miehillä keskeisten roolien muutos, kuten esim. yllättävä työttömyys tai avioero voi toimia elämää yhtäkkisesti negatiiviiseen suuntaan vievänä toimintamallina. Sosiaali- ja terveysministeriön (2014) artikkelin mukaan on todettu, että pitkäaikaistyöttömät miehet syrjäytyvät elämässään useammin kuin naiset. Miehillä syrjäytyminen tarkoittaa sosiaalisten suhteiden kaventumista, työttömyyttä, taloudellisia ongelmia, kenties asunnottomuutta ja useasti alkoholin liikakäyttöä. Tähän kierteseen miehiä ajaa yhtä aikainen työpaikan ja perheen menettäminen sekä terveydentilan voimakas lasku. (Hoikkala 1996, 60.)

3.1 Mies ja yhteisö

Miehen elämään liittyy yhteisöjä siinä missä naistenkin, mutta miesten sitoutuminen yhteisöihin on erilaista. Miehellä on voimakas tarve olla mukana yhteisöissä ja ammentaa mielekästä elämänsisältöä yhteisten verkostojen kautta. Voimakkaimmin mies on mukana suhteissa läheisiin ihmisiin ja erityisesti sukulaisiin. Toiseksi vahvimman siteen luovat ystävyysuhteet ja tuttavat. Miehen rooleihin yhteisöissä liittyy ikä sekä myös kiinnostus yhteisiä asioita kohtaan. Elämäkokemuksen myötä arvostus yhteisöjä kohtaan usein kasvaa ja monipuolistuu omien elämänarvojen muuttuessa ja kehittyessä luonnollisen kasvuprosessin kautta. (Puohiniemi 2007, 67–71.)

Miesten yhteisöt liittyvät usein aihepiiriltään rajattuun alueeseen, joista yleisimmät ovat urheilu, musiikki tai muut yhdessä tehtävät harrastukset. Yhteisön tehtävänä on tällöin tuottaa miehistä tekemistä yhteisesti harrastaen ja aikaa viettäen. Tällaiset har-

rasteyhteisöt tuottavat jäsenilleen usein tärkeän ja lähes ainoan kanavan tai työ- ja perheyhteisön lisäksi. (Aro 2011, 53–57; Evankelis-luterilainen kirkko.fi.)

Miesten yhteisöt toimivat vahvimmillaan nuoruudessa ja opiskelujen aikana. Monesti käy kuitenkin niin, että nuoruuden yhteisöt hajoavat puolison löytämisen ja sitä kautta perheen muodostumisen myötä. Tällöin miehen tärkeimmäksi yhteisöksi nousee perhe. Toisille perheyhteisö tuo riittävän elämän sisällön, toisille taas kaveri- ja harrasteryhmät ovat se elämän välttämättömyys, jota tarvitaan mielekkään ja tasapainoisen elämän rakentamiseen. (Tuohinen 1996, 75–76.)

Miehiset yhteisöt toimivat yhdessä sovitulla aihe-alueilla. Toimintaan liittyy yhdessä sovitut säännöt ja normit, eikä esimerkiksi ammatillisella koulutuksella, tai työelämän arvoasteikolla, ole merkitystä harrastukseen osallistumisessa. Eri asemassa olevat miesjäsenet ovat yhteisössä samanarvoisia. Miesyhteisön jäsenet tekevät asioita yhdessä, mutta harvoin yhteisön jäsenet käyvät keskustelua henkilökohtaisella tasolla. Tästä syystä tuen saaminen oman elämän kriisitilanteisiin ei useinkaan toimi harrasteyhteisön kautta. Harrastetoiminnasta ei haeta sydänystäviä vaan yhteistä tekemistä kevyemmällä sitoutumisella, jolloin yhteisön jäsenten henkilökohtainen elämä ja sen mahdolliset kriisit jäävät toiminnan ulkopuolelle. Vahva kilpailuhenki ja kunnianhimo liittyvät usein miesten harrasteyhteisöihin, jotka myös toimivat yhteisöjen luotettavuutta vähentävänä tekijänä. Yhteisöön halutaan osallistua kasvoja menettämättä ja on tärkeää antaa muille jäsenille kuva menestymisestä ja hyvästä elämästä. Tästä syystä miesten yhteisöllisyyteen liittyy myös paljon yksinäisyyttä ja kullissien takaista pahoinvointia. (Puohiniemi 2007, 49–52.)

Miesten yhteisöjä kuvataan usein urheiluharrastusten kautta tai muiden miehisten harrastusten kautta. Miehet kohderyhmänä mieltävät yhteisön ja siihen liittymisen lähinnä toiminnan mielekkyyden kautta, itse yhteisö ja sen sisältöön liittyvät syvällisemmät pohdinnat ovat useissa yhteisöissä toissijaisia. Ryhmään mennään ja tehdään sovittuja asioita yhdessä ja keskustellaan niistä, tai niiden aikana, ja tämän jälkeen jokainen poistuu omaan suuntaansa. Toiminta riittää sellaisenaan ja on sinänsä tärkeää ja merkityksellistä, mutta se on hetkellistä ja riittää tuottamaan toiminnan mielekkyydelle sopivat olosuhteet. Tavoitteena on tehdä itselle tärkeää ja merkityksellistä toimintaa yhdessä muiden kanssa. Toimintaan liittyy keskeisesti yhteinen arvomaailma ja yhdessä sovittujen toimintatapojen säilyttäminen. Miehisen yhteisön ikääntyessä yhtei-

sön merkitys kasvaa ja sitä arvostetaan yhä enemmän. Turvallisuus ja jatkuvuus ovat miehille yhteisöille tärkeitä piirteitä. (Puohiniemi 2007, 240.)

Pääosin keskusteluryhminä toimivia miesten piirejä kaipaaville on tarjolla monissa seurakunnissa kokoontuvia miesten ryhmiä. Seurakuntien tarjoamat palvelut toimivat usein melko vapaalla ohjelmarungolla, jossa aihe valikoituu paikalla olevien osallistujien tarpeen mukaan. Seurakunnat tarjoavat ohjelman lisäksi saunomista, ruuan laittoja sekä muuta oheistoimintaa, joka helpottaa ryhmään tuloa ja ryhmässä olemista. Seurakuntien miesten ryhmät ovat löytäneet paikkansa eri-ikäisten miesten keskuudessa ja pyrkivät liittämään yhteen eri sukupolvia ja tuomaan täten vertaistukea erilaisissa elämäntilanteissa oleville miehille. (Evankelis-luterilainen kirkko.fi.)

Ensi- ja turvakodit tarjoavat palveluja miehille. Lapissa toimiva Miestyön keskus tarjoaa keskusteluapua ja ryhmäpalveluja miehille, joilla on tarvetta ja halua puhua mieltä askarruttavista asioista. Aiheina keskusteluissa ovat usein parisuhdeongelmat, avioero tai parisuhdeväkivalta. Miesten elämään liittyvät odotukset ja toiveet mietityttävät eri-ikäisiä miehiä nuorista vanhuksiin asti. Miestyön keskuksen tavoitteena on tarjota turvallinen ja luotettava keskustelupaikka ja vertaistukea paikassa, joka on luotu kuuntelua ja läsnäoloa varten. (Sivula 2011, 6–7.)

3.2 keskiolutbaarien miehet

M. A. Numminen julkaisi kirjan Baarien mies vuonna 1986. Se kertoi tarinaa Numminen-nimisestä miehestä, joka kiersi keskiolutbaareja ympäri Suomen. Numminen tapasi matkallaan hyvin erilaisia ihmisiä ja hakeutui muiden kanssa keskusteluihin. Keskeistä tarinoissa oli yhdessä viihtyminen miesporukalla. Tarinoita omasta tai kaverein elämästä kerrottiin ulkopuoliselle mielellään. Vieraan kansallinen tunnettavuus lieenee helpottanut juttuihin pääsemistä. Tarinoista korostui vahvasti keski-ikäisten miesten vapaa-ajan vietto ja siihen liittyvä vahva yhteisöllisyys. Poissaolevien perään kyseltiin ja kavereita tuettiin. Lähes jokaisessa baarissa oli tarjolla hyviä tarinoita tosi elämän murheista ja iloista. (Numminen 1986, tiivistelmä.)

Numminen kuvasi kirjassaan miehiä usein takki päällä istuviksi, hieman elämästä syrjään jääneiksi hahmoiksi. Baarissa istuvat miehet olivat sen hetkisen yhteiskunnan baariyhteisöön kiinnittyneitä, työelämän ulkopuolelle jääneitä miehiä. Naisia kirjassa mainittiin harvoin. Usein työntekijä oli baarin ainoa nainen, jolla oli usein äidillinen ja

holhoava asenne miesasiakkaisiin. Baareissa oli tarjolla myös ruokaa ja osa baareista tunnettiin jostakin tietyistä ruoka-annoksistaan. Näitä Numminen maisteli aina silloin, kun se oli mahdollista. Joitakin kertoja kävi myös niin, että baari oli suljettu ennen kuin Numminen ehti paikkakunnalle ja silloin paikallisten asukkaiden tuella hän etsi seuraavan sopivan baarin vaikkapa naapurikunnasta. (Numminen 1986, 10,14–16.)

Yhden työntekijän voimalla pidetyt perheyrietykset pidettiin pystyssä halvan kaljan ja kanta-asiakkaista muodostuneen yhteisön tuella. Keskiolutbaarien toimintaan anniskelulupa oli saatavilla helpommin kuin ravintolatoimintaan. Aukioloaikojen rajallisuus salli baarin pitämisen muutaman työntekijän voimin. Kysyntä ja tarve kohtasivat. Laman kolkuttaessa ovella työttömyys oli nousemassa, joka koetteli erityisesti keski-ikäisiä miehiä, joille työttömyys jätti tyhjän paikan työyhteisöön kuulumisen jälkeen. Tähän hetkeen toi sisältöä kokoontuminen paikalliseen baariin, jossa saattoi tavata muita samassa tilanteessa olevia kohtalotovereita. (Toikander 2009.)

Keskiolutbaarien yhteisöllisyys on kuitenkin tänä päivänä katoavaa perinnettä. Baareja on lakkautettu runsaasti kannattamattomina. Huippuvuosien yli 6000:n keskiolutbaarin määrä on laskenut 2400:aan. Nummisen tekemä matka olisi siis tänä päivänä haasteellisempi toteuttaa. (Toikander 2009.)

3.3 miessakit

TESSO– lehdessä haastateltu Miessakit ry:n toiminnanjohtaja Tomi Timperi kertoo ympäri maata kokoontuvista miesten keskusteluryhmistä, jotka ovat saavuttaneet suurta suosiota. Miessakin tehtävänä on tukea miesten sosiaalista hyvinvointia vertaistuen avulla. Toiminta perustuu jokaisella paikkakunnalla miesten itsenäisesti perustamaan vertaispohjalta toimivaan verkostoon. Toimintaa on mahdollista kehittää sellaiseksi, mikä milläkin paikkakunnalla koetaan tarpeelliseksi. Kohdennettuja, mielenkiintoisia ryhmiä tarjoamalla on toimintaan saatu liittymään eri-ikäisiä miehiä. Sisältöä on löytynyt niin vakavimmista aiheista kuten avioerosta, perheväkivallasta tai nuorten isien ryhmästä. Toimintaa on myös urheiluun, kirjallisuuteen tai teatteriin liittyvillä aihealueilla. (Huuhka 2014.)

Keskeisintä miessakin toiminnassa on se, että jokaiselle on tarjolla ryhmän kautta ainakin yksi kodin ulkopuolinen sosiaalinen kontakti. Keskustelun tärkeys on se keskei-

nen piirre, joka erottaa miessakin toiminnan esim. miesten urheiluporukoista. Mies-sakkiin osallistuva tietää ennalta ja osaa varautua siihen, että ryhmässä puhutaan ja keskustellaan tärkeistä asioista tekemisen ohella. Miessakit kokoontuvat ympäri maata ja tehtävään kurssitetaan uusia miehiä jatkuvasti. Toiminnan kautta moni mies voi löytää itselleen omaa elämää tukevan sosiaalisen kontaktin ja uusia ystävyysverkostoja. (Huuhka 2014.)

3.4 mies ja työ

Suomalainen yhteiskunta peräänkuuluttaa tällä hetkellä työurien pidentämistä. Työ ja siitä saatava toimeentulo nähdään keskeiseksi keinoksi torjua köyhyyttä ja ennaltaehkäistä syrjäytymistä. Työllä on myös tärkeä rooli suomalaisen sosiaaliturvan ylläpitäjänä. Työllistymistä pyritään edistämään lisäämällä työttömien velvollisuuksia ja vähimmäisturvan vastikkeellisuutta. Samalla tarvitaan yhä enemmän palveluja ja toimenpiteitä työllistyvyyden lisäämiseksi. (Kauppinen, Saikku & Kokko 2010.)

Työ normittaa usein miehen elämää keskeisesti. Työllä luodaan turvallisuutta ja toimeentuloa niin itselle kuin läheisille. Työyhteisö tarjoaa jäsenilleen arvostusta ja mielekkyyttä. Työssä voi kokea onnistumista ja yhteenkuuluvuutta. Työkavereista koostuva työyhteisö tuo miehen elämään sosiaalista pääomaa, jossa mies kokee olevansa muiden kaltaistensa joukossa. Työyhteisö voi olla yksin elävälle miehelle ainoa paikka, jossa tavataan muita ihmisiä. (Virtanen 2004, 45–46.)

Työhön voi liittyä vahvoja yhteisöllisyyden elementtejä siitä syystä, että työpaikalla vietetään aikaa runsaasti samojen ihmisten seurassa. Tapaamisten jatkuessa myös työajan ulkopuolella yhteisöllisyys työkavereiden kanssa vahvistuu edelleen. Toisaalta, jos työ on vaativaa ja yksilökeskeistä, voi ympäristön tuki olla vähäistä ja tällöin yhteisöllisyys voi olla työyhteisön sisällä vähäistä. (Aukia 2001, 144–145.)

Työyhteisön kanssa on mahdollisuus kokea monenlaisia eri elämänvaiheita ja saada taustatukea muilta samassa elämäntilanteessa olevilta. Työn muuttuessa iän myötä ja eläkkeelle jäämisen kautta, voi yhteisö muuttua eläkeläisten herrakerhoksi, joka koontuu paikallisissa kahviloissa, baareissa tai harrastetoiminnoissa. Riskinä tässä elämänvaiheessa on etääntyminen miehisistä yhteisöistä ja eristäytyminen. Turvallisuuden tunteen merkitys kasvaa miehillä ikääntymisen myötä ja siitä syystä sosiaalisten suhteiden merkitys ja arvostus kasvaa. Miesten yhteisöllisyyden ylläpitämiseen

tarvitaan paljon muutakin kuin toimiva perheyhteisö ja lähisukulaisia. Mies tarvitsee samansuuntaisia elämänarvoja arvostavia miesryhmiä ympärilleen arjen vastapainoksi. (Puohiniemi 2007, 32, 84.)

3.4.1 Työttömyys

Miehelle työttömyys on usein suurempi haaste kuin naiselle. Työttömyys tuottaa miehelle epäonnistumisen tunteita, joihin liittyy häpeää ja stressiä siitä, ettei mies pysty toimimaan perheen päänä ja elättäjänä, niin kuin miehet usein odottavat itseltään. Yleisesti miehet kokevat työttömyyteen liittyvät negatiiviset tunteet voimakkaammin kuin naiset. Naisilla on usein vastaavassa tilanteessa enemmän keinoja selviytyä sosiaalisten suhteiden ja perhe-elämään liittyvien toimintojen kanssa. Naisen elämässä työllä on tärkeä rooli, mutta sosiaalista elämää on myös työn ulkopuolella, joka mahdollistaa kanssakäymisen muiden ihmisten kanssa työn loppumisesta huolimatta. Naisilla todetaan myös olevan enemmän keinoja vaikeiden asioiden esille tuomiseen kriisin kohdatessa eli naiset tuottavat helpommin keskustelua ongelmistaan ja saavat näin tukea ympäristöstään. Vastaavassa tilanteessa mies käpertyy työttömyyden aikana sisäänpäin ja syrjäytyy naista nopeammin, jolloin työhön paluu vaikeutuu huomattavasti. (Heponiemi, Wahlström, Elovainio, Sinervo, Aalto & Keskimäki 2008, 23–24.)

Miesten työttömyys on korkeammalla tasolla kuin naisten työttömyys. Tuoreiden työttömyyslukujen mukaan miesten keskimääräinen työttömyysaste oli Suomessa vuoden 2014 syyskuussa 8,6 prosenttia kun naisten vastaava luku oli 7,7 prosenttia. Keskimääräinen kokonaistyöttömyys aste oli siis 8,2 prosenttia. Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksessa todetaan, että vuoden takaisesta tilanteesta työttömyys oli lisääntynyt 19 000 hengellä. (Tilastokeskus/Työvoimatutkimus). Kaakkois-Suomessa työttömien määrä on lisääntynyt 8,8 prosenttia vuoden takaisista lukemista. Kokonaistyöttömyyttä nopeammin seutukunnalla, kuten myös maan laajuisesti, kasvaa nuorten ja pitkäaikaistyöttömien osuus. Seudun korkeinta työttömyysprosenttia pitää hallussaan Kotka, 17,3 prosentin osuudellaan (Työttömien määrä kasvaa edelleen Etelä-Suomessa 2014).

4 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET

Opinnäytetyön aiheeksi oli tarjolla Kymenlaakson ammattikorkeakoululla käynnistyvä hanke keväällä 2014. Olin yhteydessä hanketta ohjaaviin opettajiin heti, kun aihe tuli koulun sivuilla nähtäväksi. Olin yhteydessä hankkeesta vastaavaan yliopettaja Marja-

Leena Kauroseen. Koululla aloittaneen projektin nimenä oli: Alueellinen eriytyminen ja yhteisölliset menetelmät miesten terveyden edistämässä. Projektin tavoitteena oli kehittää yhteisöllisiä menetelmiä, joilla voitaisiin tukea miesten terveyden edistämistä (Kauronen, Kallunki, Lehtonen & Pekkola 2013). Keskustelimme yliopettaja Kaurosen kanssa hankkeen sisällöstä ja siihen liittyvästä materiaalista. Keskustelun pohjalta muodostui alustava suunnitelma työn sisällöstä ja sen toteuttamisesta.

Oli tiedossa, että varsinainen hankkeen ryhmätyöskentely tulee tapahtumaan vuoden 2015 aikana. Tämä oli kuitenkin oman valmistumiseni kannalta liian myöhäinen aika tehdä tutkimusta yhteisöistä ja niiden toimintatavoista keski-ikäisten miesten joukossa. Tästä syystä päädyimme miesten yhteisöllisyyttä tutkivaan työhön, jossa kohde-ryhmään oleellisesti kuuluvat miehet pääsivät kertomaan lähtökohtia siihen, millaisia toiveita ja tarpeita miehillä olisi yhteisöjen suhteen, ja millaisia kokemuksia voisin tämän työn kautta tulevia ryhmiä varten antaa. Tiedossa oli myös ennakkoon se asia, että ryhmämuotoista toimintaa hankkeessa olisi tulossa myös omalle työpaikalleni. Olen siis aitiopaikalla tuottamassa tietoa ennalta työhön, joka aloittaa konkreettisesti toimintansa ensi vuoden puolella.

Tutkin työssäni miesten yhteisöllisyyttä osallistumisen kautta. Tavoitteena oli kartoittaa, millaisiin yhteisöihin miehet kuuluivat vapaa-ajallaan ja millaisina he kokivat nämä yhteisöt. Tavoittelin työlläni tietoa siitä, miten miehet kokivat yhteisön henkilökohtaisella tasolla ja millaisia esteitä tai rajoituksia he näkivät omassa yhteisöön kuulumisessaan.

Työni tarkoituksena oli selvittää, millaisilla keinoilla ja menetelmillä yksilö haluaa olla mukana yhteisön toiminnassa. Samalla pyrin havainnoimaan haastattelujen kautta, millaisia mielipiteitä haastatellut kertoivat omasta yhteisöön kuulumisesta tai uusiin yhteisöihin liittymisestä. Kokivatko he esteitä yhteisöihin kuulumisessa, tai uusiin yhteisöihin liittymisessä esim. oman elämäntilanteen muuttuessa?

5 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Työssäni päädyin tekemään tutkimuskysymyksiä, jotka ohjasivat haastatteluiden sisältöä ja toimivat asiakashaastatteluja avustavana toimintana.

Työni keskeiset kysymykset olivat:

1. Millaisiin yhteisöihin kuntouttavassa työtoiminnassa työskentelevät miehet kuuluivat vapaa-ajallaan
2. Millaisena miehet kokivat yhteisöön kuulumisen nyt ja aikaisemmin
3. Miten tärkeäksi yhteisöt olivat muodostuneet haastateltavien elämässä
4. Millaisia esteitä tai rajoituksia miehet näkivät henkilökohtaisella tasolla yhteisöön kuulumisessa

5.1 Tutkimusmenetelmä

Työni perustui laadulliseen tutkimukseen. Tämä oli mielestäni menetelmänä sopiva kyseiselle ryhmälle, koska laadullisen tutkimusmenetelmän tavoitteena on kuvata ihmisen toimintaa. Tehtävänäni oli ymmärtää, miten ja mihin yksilön toiminta perustuu. Tavoitteena oli kuvata ihmisten omia käsityksiä koetusta ja eletystä elämästä niillä merkityksillä, jotka haastateltavat itse kokivat olleen merkityksellisiä elämässään ja niihin liittyvissä yhteisöissä (ks. Vilka 2005, 50, 97). Työlleni oli määritelty aikataulut ja tavoitteet työn toteuttamiseksi. Työskentelylle ominaista oli se, että totutuksessa olin pyrkinyt täsmälliseen ja loogiseen toteutukseen (Vilka 2005, 28).

Työ toteutettiin teemahaastattelu menetelmällä. Tällä menetelmällä tarkoitettiin sitä, että keskustelua haastattelutilanteessa käytiin vapaamuotoisesti ja tilanteen vaatimalla tavalla. Teemahaastattelun etuna oli joustavuus, eikä sillä tähdätty kokonaisvaltaiseen laaja-alaiseen tulokseen vaan haastattelu voitiin määrittää tilanteen mukaan tuottamaan tietoa kohdennetusti. (Vilka 2005, 104.)

5.1.1 Mind Map -käsitekartta

Mind Map –menetelmää kutsutaan suomenkieliseltä nimeltä käsitekartaksi. Sen avulla voidaan huomioida ja tutkia erilaisia esim. oppimiseen tai oivaltamiseen liittyviä tilanteita. Mind Map –työskentelyn avulla voidaan hahmottaa itselle oleellisia asioita kuvallisesti havainnoiden. (Opetushallitus 2014)

Mind Map –kartan ympärillä voidaan esittää ideoita, sanoja, tehtäviä tai muita tiettyyn toimintaan liittyviä asioita ja vihjeitä. Kartan tarkoituksena on kehittää ideoita ja

havainnollistaa niitä. Menetelmä voi tarjota apua asioiden jäsentämiseen ja uusien ideoiden syntyyn. Ryhmän toiminnassa kartta voi olla päätöksenteon ja ongelmanratkaisun työväline. Kartan ollessa konkreettisesti esillä, sen tehtävänä on löytää asioille tärkeysjärjestyksiä vapaasti toimien, sekä auttaa huomioimaan asioita kartan aihealueeseen liittyvillä havainnoinnilla. Tällöin asioiden konkreettinen esilläolo voi auttaa huomaamaan uusia kehittämisalueita ja toimia ideoiden käsittelyn tukena. Käsitekartan toiminta rohkaisee tekijöitään toimimaan ennakkoluulottomasti ideoiden ja uusien menetelmiä löytäen (opetushallitus 2014).

Opinnäytetyössäni asiakkaiden haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina Mind Map –menetelmää hyödyntäen. Menetelmä toimi tukityökaluna asiakkaiden teemahaastatteluissa. Teemahaastattelulla tarkoitetaan sitä, että keskustelu on vapaamuotoista ja haastateltavalla on mahdollisuus tarkentavien kysymysten tekemisen välittömästi, kun sellaiseen on tarvetta. Haastattelua varten on rakennettu etukäteen runko, jonka puitteissa haastattelu toteutetaan. Teemahaastattelun tärkeänä ominaisuutena on kuitenkin se, että haastattelun kysymyksiä ei ole ennalta liikaa määritelty, vaan haastattelu etenee ja muotoutuu kysymysten ja vastausten pohjalta (Vilkkä 2005, 104). Tämän menetelmän käyttöä puolusti asiakasryhmän mahdollinen haasteellisuus sosiaalisessa kanssakäymisessä ja sitä kautta tieto siitä, että haastatellut tuottivat puhetta tilanteissa monella eri tavalla. Haastatteluvastausten ailahtelevaisuus oli ennalta tiedossa siitä syystä, että minulla haastattelijana oli aikaisempaa kokemusta vastaavan tyyppisen ryhmän kanssa työskentelystä. Teemahaastattelulla pyrittiin siis turvaamaan se, että jokaisesta haastattelusta saadaan materiaalia vaihtelevasti, mutta kuitenkin tutkimuksen kannalta riittävästi.

Tämän menetelmän valinta oli tehty siitä syystä, että kokemukseni mukaan kohde-ryhmän haastattelusta saatu hyöty olisi suurempi vapaamuotoisessa haastattelussa, jossa oli mukana keskustelua tukeva työväline, tällä kertaa käsitekartta eli Mind Map. Käsitekartan avulla oli mahdollista tuoda konkreettisesti esille ne asiat, joita haastateltu haluaa painottaa omassa puheenvuorossaan. Haastatelluille jäi kokemus siitä, millaisia asioita ja henkilöitä heidän lähipiiriinsä kuului, ja miten laajat verkostot heillä oli ympärillään. Valmiin kirjallisen kaavakkeen tuottaminen ei mielestäni olisi ollut paras mahdollinen väline saada toivottua tietoa mahdollisimman kattavasti esille. Ilman tarkentavia ja aihetta avaavia kysymyksiä tutkimuksen tulokset olisivat jääneet

huomattavan paljon pienemmiksi tai vaihtoehtoisesti tutkittavia asiakkaita olisi tarvittu huomattavan paljon laajempi otos.

Haastattelut toteutettiin aikataulun mukaisesti pääosin alkusyksyn 2014 aikana. Tuloksia työhöni sain haastattelututkimuksen kautta sillä yhteisellä matkalla, jonka kuljin haastateltavien kautta yhteisöjä ja niiden erilaisia piirteitä tutkien. Haastattelujen kautta tulevat käytännön esimerkit yhdistettynä teorial tietoon mahdollistivat syventämään kokonaisuutta ja avaamaan käsitystä miesten yhteisöllisyydestä ja niiden erityispiirteistä ainakin yhden kohdennetun ryhmän osalta.

Tavoitteena oli haastatella noin 10 – 20 miestä, joiden ikähaarukka olisi noin 45 – 60 ikävuoden välillä. Ikähaarukka oli rajattu niin, että se tuottaisi tietoa suhteellisen samansuuntaisessa ikävaiheessa olevien miesten elämästä. Siitä syystä tutkimuksen ulkopuolelle pyrittiin jättämään nuoret miehet sekä jo pidempään eläkkeellä olleet miehet. Ikähaarukkaa rajaamalla pystyttiin tutkimuksessa tuottamaan tietoa tarkemmin ja rajatummin. Tämä mahdollisti helpommin johtopäätösten teon ja antoi kokemukseräistä tietoa keski-ikäisten miesten yhteisöistä sekä niihin liittyvistä toiveista tai odotuksista.

Haastattelijan ominaisuudessa tehtäväni oli etukäteen tuottaa kysymykset, joiden pohjalta johdattelin keskustelua haastattelutilanteessa. Kysymyksiä esitin tilanteessa suullisesti asiakkaalle. Tavoitteena oli luoda minun ja asiakkaan välille lyhyt luottamuksellinen keskustelutuokio, jonka perusteella pyrin saamaan kuvan asiakkaan elämään liittyvistä yhteisöistä ja niihin liittyvistä toiveista, sekä tulevaisuuden odotuksista. Keskustelun kautta toivoin saavani tietoa siitä, miten asiakas kokee yhteisöön kuulumisen, ja miten hän määrittelee omat yhteisönsä. Tavoitteena oli, että tutkimuksen avulla olisi mahdollista selvittää, millaisia muutoksia omaan elämään olisi toiveena saada, vai oliko nykyinen tilanne sopiva ja tyydyttävä?

Haastattelut tehtiin tarpeen mukaan niin, että asiakkaiden määrä oli ennalta suunnitellun joukon sisällä. Kohderyhmän asiakkaat tulivat ensisijaisesti Sotek- säätiön toiminnasta, Sotek Servicen - yksiköstä Haminasta. Rajaamalla haastattelut tähän yksikköön sain haastatelluista asiakkaista suhteellisen samanlaisen otannan. Kyseisessä paikassa työskentelevät asiakkaat olivat melko samanlaisessa elämäntilanteessa työkyvyn ja työllistymisen suhteen.

5.1.2 Sotek-säätiö

Sotek-säätiön tehtävänä on tuottaa palveluja vammaisille ja vaikeasti työllistyville ihmisille. Toimintaa on tarjolla 15 eri toimipaikassa Virojoelta Kotkaan. Sotek - säätiö on keskeinen paikkakunnalla vaikuttava pitkäaikaistyöttömiä työllistävä säätiö, jonka piiristä löytyy monentasoisia työtehtäviä asiakkaan toimintakyky huomioiden. Toiminnan tarkoituksena on tarjota palveluja monipuolisesti ja asiakaslähtöisesti, jokaisen asiakkaan henkilökohtaiset tarpeet ja kyvyt huomioiden. Sotek - säätiön toiminnan keskeiset arvot ovat: asiakaslähtöisyys, vastuullisuus, palvelukeskeisyys sekä tavoitteellisuus ja tuloksellisuus. (sotek.fi.)

Haastattelut toteutettiin Sotek - säätiön ylläpitämässä, Sotek Servicen toimipisteessä. Servicen toiminta erosi muiden toimipisteiden toiminnasta siinä, että se oli ensisijaisesti palveluja tuottava yksikkö. Toiminta koostui pääsääntöisesti Haminan varuskunnalle tehtävistä kiinteistönhoidon tehtävistä. Toimintaan liittyi keskeisesti kiinteistönhoitoon liittyviä tehtäviä, puolustusvoimien polkupyörien kunnostusta ja huoltotehtäviä sekä rakennusten ja piha-alueiden pienimuotoisia korjaustöitä.(Sotek.fi /Sotek - Service.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Kesän 2014 aikana tutustuin tarjolla olevaan kirjalliseen materiaaliin ja valmistelin opinnäytetyöni teoriaosuutta. Tässä yhteydessä muodostin työlleni tutkimuskysymykset. Syksyllä 2014 tein työharjoitteluni yhteydessä asiakashaastattelut teemahaastattelu menetelmää käyttäen, jolloin työskentelyni apuna oli Mind Map-käsitekartasto.

Tutkimukseen sopiva ryhmä oli tiedossa haastatteluja varten etukäteen. Pitkä työkokemus ja laaja-alaiset verkostot olivat mahdollistaneet melko helposti sopivien haastattavien löytämisen. Haastattelut oli mahdollista toteuttaa samalla, kun olin tekemässä viimeistä työharjoitteluani. Itse asiassa harjoittelupaikkani valinta perustui siihen, että saisin harjoitteluaikana lisää kokemusta aiheeseen liittyvästä kohderyhmästä ja opinnäytetyötä hyödyntäviä ideoita käyttööni.

Haastateltujen asiakkaiden elämäntilanteet olivat kovin erilaisia ja siitä syystä he muodostivat hyvin heterogeenisen tutkimusjoukon. Haastatteluissa oli mukana hyvin monessa erilaisessa elämäntilanteessa olevia ihmisiä, ja heidän elämänkatsomuksensa,

tulevaisuuden toiveet ja odotukset olivat hyvin monimuotoisia. Teemahaastattelulla pyrittiin siis turvaamaan se, että jokaisesta haastattelusta saadaan materiaalia vaihtelevasti, mutta kuitenkin tutkimuksen kannalta riittävästi.

6.1 Haastattelujen toteutus

Haastattelut toteutettiin työharjoitteluni aikana syys - lokakuussa 2014 Sotek-säätiön toimipisteessä Haminassa. Harjoittelupaikassa oli miehiä kiinteistönhoidon tehtävissä (Sotek - Service) sekä polkupyöräkorjaamossa. Haastateltavat miehet olivat kuntouttavan työtoiminnan statuksella mukana työtoiminnassa sekä muutama miehistä työskenteli palkkatukityössä. Miehillä oli asiakassuhde Työvoiman palvelukeskus Väylän kanssa. Asiakkaat tulivat suurimmaksi osaksi Haminan Väylän kautta, mutta myös Kotkan yksiköstä oli yksi asiakas. Muutamassa tapauksessa asiakas oli Sotek-säätiön muissa yksiköissä työkyvyn arvioinnissa ja tuli sitä kautta työharjoitteluun Sotek - Servicelle. Kahdessa tapauksessa asiakas oli vammaispalvelun kirjoilla, jolloin asiakkaan tavoitteena oli työkyvyn arviointi sekä mahdollisten jatkopolkujen suunnittelu yhdessä toimintaan liittyvät verkoston kanssa.

Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina sovitusti asiakkaiden työpäivän aikana. Suostumus haastatteluun kysyttiin jokaiselta osallistujalta yksilöllisesti ja jokaisella oli mahdollisuus kieltäytyä haastattelusta heti, tai myöhemmin ennen omaa haastattelu-aikaa. Haastatteluja pohjustettiin kertomalla opinnäytetyön sisällöstä ja haastattelu prosessista. Tänä aikana asiakkailla oli mahdollisuus esittää tarkentavia kysymyksiä opinnäytetyöstä ja omasta roolista työn toteuttamisen osana.

Työn esittelyssä tarkennettiin asiakkaan mukana oloa nimettömänä ja tietojen käyttämistä vain yleisellä tasolla. Tämä toi haastatteluun selkeästi enemmän osallistujia, kuin jos asiakkailta olisi kerätty yksityiskohtaisia tietoja, joista heidät voi tunnistaa. Nimettömänä toimiminen olikin koko haastatteluprosessin aikana asia, jota korostin useamman kerran. Haastattelun sisällössä oli kuitenkin kysymys henkilökohtaisista asioista, joita ei välttämättä haluttu muiden nähtäville. Pitkään jatkunut työttömyys ja asuminen pienellä paikkakunnalla ja tähän elämäntilanteeseen liittyvät haasteet ja murheet, olivat asiakkaiden kanssa keskustellessa niitä seikkoja, joista ei haluttu julkisesti keskustella. Tunnistamisen riski oli asiakkaiden mielessä negatiivinen asia, jonka toteutumista haluttiin välttää.

Haastattelujen teemana oli yhteisö ja niiden olemassaolo haastateltujen elämässä. Kysymykset oli muodostettu niin, että niitä voitiin muotoilla tilanteen mukaan jokaiselle sopivaksi ja ymmärrettäväksi. Haastattelut aloitettiin aina haastatellun lähipiirin kuvauksella ja oman elämäntilanteen kartoittamisella. Sen jälkeen vuorossa oli laajempi keskustelu yhteisöistä ja niiden merkityksestä. Loppuvaiheessa haastattelua keskityttiin menneisiin yhteisöihin ja tulevaisuuden toiveisiin sillä perusteella, oliko vastaajilla toiveita tai haaveita yhteisöiden lisääntymisestä tulevaisuudessa.

Haastattelujen runko koostui seuraavista kysymyksistä:

- Miten määrittelet yhteisön?
- Millaisia yhteisöjä elämässäsi on?
- Miten tärkeänä pidät yhteisöjä jotka nimesit, eli mihin kohtaa kaaviota kertomasi yhteisöt asettuvat ja miksi?
- Onko elämässäsi ollut aikaisemmin yhteisöjä, jotka ovat pudonneet pois vuosien varrella?
- Toivotko muutosta yhteisöllisyyteesi, ja jos haluaisit, niin millaista muutosta haluaisit?

6.2 Haastattelujen etenemisprosessi

Haastattelut aloitettiin 17.10.2014. Jokaiselle asiakkaalle oli varattu puoli tuntia aikaa keskusteluun ja mahdollisille kysymyksille haastattelun jälkeen. Tapaamiselle oli varattu oma yksityinen tila, jonne ei haastattelun aikana ollut pääsyä ulkopuolisilla henkilöillä. Asiakkaat saapuivat haastatteluun satunnaisessa järjestyksessä, omien työtehtävien jouston mukaan.

Ensimmäisen päivän aikana haastatteluja tehtiin 4 kappaletta. Asiakkaiden osallistuminen oli jokaisessa haastattelussa erilaista, mutta yhteistä jokaisessa tilanteessa oli se, että paikalle tulleet asiakkaat olivat motivoituneita ja sitoutuneita keskusteluhetkeen. Ensimmäisen päivän haastattelut tuottivat hyvin monenlaista materiaalia ja antoivat jatkotyöskentelylle monia uusia ideoita ja lisäkysymyksiä.

Toinen haastattelupäivä toteutettiin 20.10.2014. Tämän päivän aikana tehtiin 6 haastattelua. Toisena päivänä tehtyjen haastattelujen määrä oli ensimmäistä päivää suurempi ja vaati haastattelujen tekijältä tauottamista haastattelujen välillä. Jokaisen tapaamisen jälkeen oli syytä kirjata hieman omia muistiinpanoja purkuvaiheen helpottamiseksi, ennen kuin siirtyi seuraavaan tapaamiseen.

Kolmas ja viimeinen pidempi haastattelukokonaisuus toteutettiin 21.10.2014. Tällöin paikalle tuli 3 asiakasta. Viimeisten haastattelujen kohdalla asiakkaat olivat tietoisia haastattelun sisällöstä ja tiesivät millaisia keskusteluja haastattelussa käydään ja millaisia kysymyksiä on odotettavissa. Tämä toimi keskustelua nopeuttavana mallina ja tämän haastattelupäivän asiakkaat olivat jo ennalta miettineet omia vastauksiaan.

Seuraava vaihe haastattelujen jälkeen oli se, että jokaisella tilaisuuteen osallistuneella oli mahdollisuus halutessaan täydentää omaa osuuttaan. Haastattelutilanteen tuoma jännitys saattoi toimia ajattelua lamaannuttavana, joten annoin jokaiselle osallistuneelle mahdollisuuden, että niin kauan kuin harjoitteluni jatkuu, voi omaa osuuttaan täydentää tai esittää minulle mieltä askarruttavia kysymyksiä haastattelusta tai itse opinäytetyön sisällöstä. Täsmäntävää toista haastattelukertaa haastatteluun osallistuneet miehet eivät halunneet käyttää. Keskusteluissa työnteon ohella aiheeseen palasi muutama haastatteluun osallistunut, enemmänkin yleisellä tasolla kuin henkilökohtaisesti omaa osuuttaan avaten.

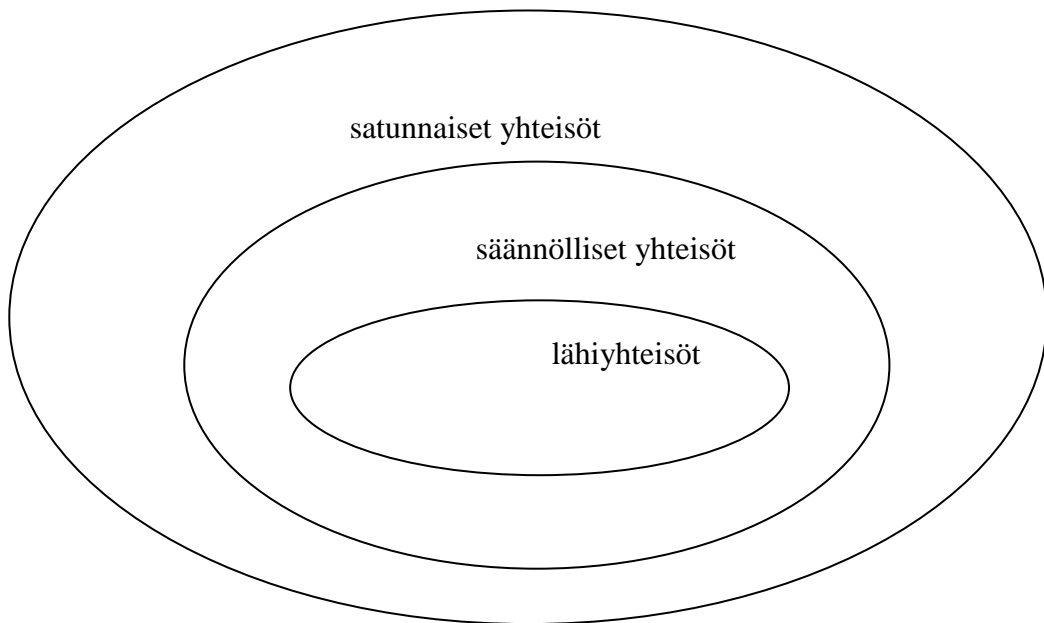
Haastattelupäivien aikana poissaolleet asiakkaat saivat mahdollisuuden osallistua tilaisuuteen myöhemmin. Tätä mahdollisuutta käytti hyväksi yksi asiakas, jonka kanssa haastattelu tehtiin mutamaa päivää myöhemmin. Oleellista tiedon keräämisen suhteen oli se, että suurin osa haastattelusta saatiin tehtyä harjoittelujakson aikana ja opinäytetyön jatkokäytöskentely sekä haastattelujen analysointi oli mahdollista aloittaa heti harjoittelujakson päättymisen jälkeen.

Myöhemmin haastatteluun osallistui vielä kolme asiakasta. Haastatteluun osallistuneiden asiakkaiden kokonaismäärä oli 17 kappaletta. Loppuvaiheessa tehtyjen haastattelujen kohderyhmään kuuluvat asiakkaat olivat samalla statuksella kuin aikaisemmin tutkimukseen osallistuneet eli lähes kaikilla haastatelluilla oli taustalla kuntouttavaan työtoimintaan osallistuminen.

7 AINEISTON ANALYSOINTI

Aineisto analysoitiin Mind Map -menetelmällä kerätystä materiaalista. Aineistoa kerättiin haastattelutilanteessa kysymyksillä, joiden avulla pystyttiin tuottamaan vastauksia tutkimuskysymyksiin. Jokaisesta asiakkaasta piirretty Mind Map -kehä toimi asiakkaalle yhteisöjen hahmottamisen välineenä ja auttoi minua jälkikäteen muistamaan asiakkaan kertoman tarinan uudelleen.

Aineistoa kerättiin kolmella eri tasolla. Ensimmäisellä tasolla etsittiin asiakkaan lähipiiriin liittyvät yhteisöt. Toisella tasolla kaavioon lisättiin lähipiirin ulkopuolelle jäävät ystävät ja tuttavat sekä muut säännöllisesti elämässä mukana olevat yhteisöt. Kolmannelle tasolle kirjattiin satunnaiset yhteisöt, joita asiakkaat eivät pitäneet kovin tärkeinä, mutta kokivat kuitenkin myös nämä yhteisöt omaan elämään liittyviksi ja omaan elämään vaikuttaviksi yhteisöiksi.

Kuva 1. Käsitekartta haastattelujen tukena

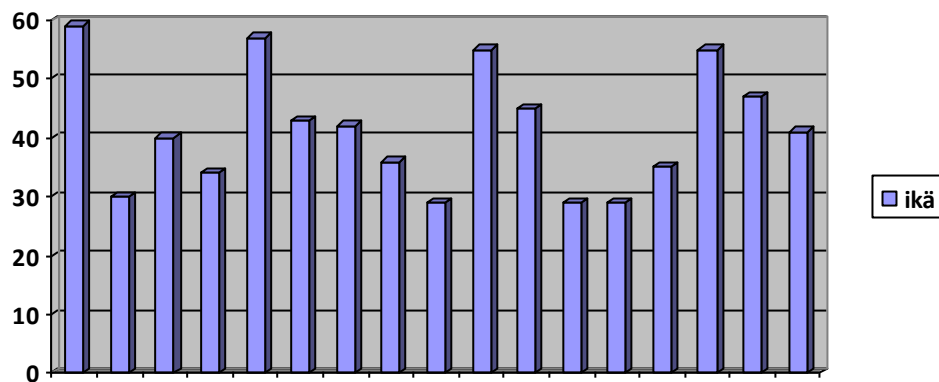
Kuten kuviosta on nähtävissä, tehtiin aineiston analysointi kolmella eri tasolla liikku- en ja samalla oli konkreettisesti mahdollisuus tunnistaa erilaisia yhteisöjä omassa elä- mänhistoriassa. Tiedon keräämiseen ja yhdistämiseen käytin kynä-paperitekniikkaa ja loin jokaiselle asiakkaalle oman henkilökohtaisen kehärakennelman tutkimuskysy- mykset huomioiden

Aineiston analysointiin liittyi haastateltujen asiakkaiden iän määrittäminen ja siitä to-
teutettiin keskiarvo. Lisäksi jokaisen asiakkaan siviilisääty oli kirjattuna ylös, jotta
mahdollistui yhteisöjen ja elämäntilanteen välinen vertailu. Aineistoa tutkittiin yhtei-
söjen määrää laskemalla. Samalla tutkin, millaisia yhteisöjä haastatteluissa nousi esil-
le. Suosituimmat yhteisöt kirjattiin sekä harvinaiset ja poikkeukselliset yhteisöt huo-
mioitiin erikseen. Perheellisten asiakkaiden haastatteluihin kiinnitettiin huomioita eri-
tyisesti siksi, että he edustivat vähemmistöä tutkimuksessa. Yksinelävien vastaajien
joukkoa tutkittiin vaihtoehtoisten yhteisöjen näkökulmasta, millaisia joukkoja yk-
sinelävien asiakkaiden elämään liittyy.

8 TULOKSET

8.1 Taustatiedot

Haastattelussa oli mukana 17 miestä. He olivat iältään 29 – 59 vuoden välillä. Vastaa-
jien keski-ikäksi muodostui 43 vuotta.

Kuva 2. Haastateltujen asiakkaiden ikäjakauma

Yllä olevan kuvan perusteella oli nähtävissä vastaajien ikäjakauma. Seuraavaksi haas-
tattelujen yhteydessä asiakkailta kysyttiin siviilisäätyä ja elämäntilannetta yleensäkin.
Vastaajista kolme oli naimisissa ja avoliitossa oli kolme vastaajaa. Perisuhteen ulko-
puolella oli huomattava osa vastaajista eli yhteensä 10 asiakasta oli yksin asuvia.

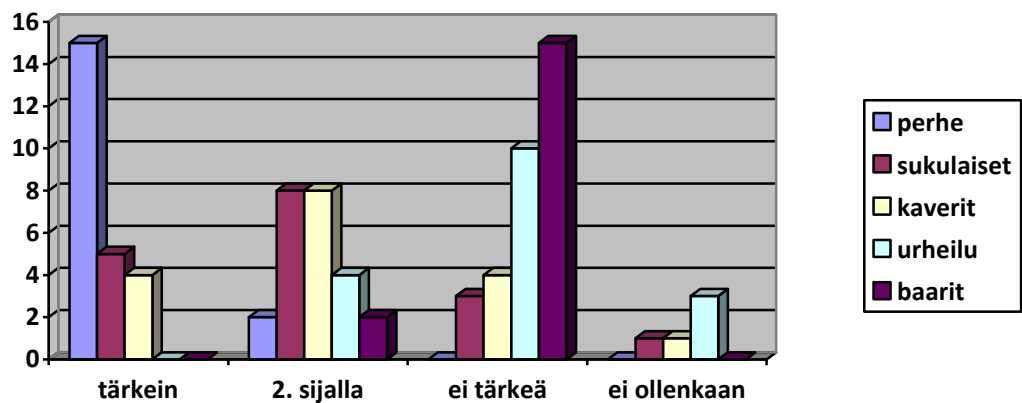
Haastattelujen perusteella kuudella asiakkaalla oli lapsia, joista ydinperheessä lapsia
oli neljällä asiakkaalla. Muissa tapauksissa lapset olivat erossa jääneet äidille tai lapset
olivat jo aikuisia ja asuivat muualla.

8.2 Vastaajien status kuntouttavassa työtoiminnassa

Eläkeputkeen siirtymistä kuntouttavasta työtoiminnasta odotti pääsyä kaksi asiakasta eli heidän tapauksessa työkuntoutus tarkoitti lähinnä työkyvyn ylläpitämistä ja päivittäisessä elämänrytmissä pysymistä. Työntekijät työskentelivät pääasiallisesti kuntouttavan työtoiminnan statuksella. Yksi työntekijä oli palkkatuella työllistettynä ja kaksi asiakasta oli tullut palvelujen piiriin vammaispalvelujen kautta.

8.3 Keskeiset yhteisöt

Keskusteluissa yhteisöistä haastateltujen elämässä, jokainen vastaaja nimesi elämässään olevan 2 - 4 keskeistä yhteisöä. Suurimalla osalla perheyhteisö oli tärkein ja läheisin. Tässä kohdassa vaihtelua toi se, oliko vastaajalla lapsia vai ei. Perheellisellä omat lapset ja vaimo sekä mahdolliset lapsenlapset olivat kaikkein tärkeimpiä. Vastaavasti perheettömillä haastatteluun osallistuneilla omat vanhemmat, sisarukset ja joissakin tapauksissa ystävät nousivat tärkeimmäksi yhteisöksi elämässä. Yhteisöjen määrässä ei ollut eroa perheellisten ja perheettömien kohdalla merkittävästi.

Kuva 3. Keskeiset yhteisöt ja niiden tärkeysjärjestys

Kuvan perusteella oli nähtävissä perheyhteisön keskeinen merkitys. Useassa haastattelussa havaittavissa, että vastaajilla on vähän kodin ulkopuolisia yhteisöjä. Perheelliset vastaajat kokivat ydinperheen tärkeimmäksi, joka nähtiin aikaa vievänä toimintana niin, että muihin harrastuksiin tai yhteisöön liittymisiin ei ollut aikaa. Tätä ei kuitenkaan koettu negatiivisena seikkana. Perheyhteisöön tiiviisti kuuluvat miehet kokivat perheen tärkeimmäksi yhteisöksi sinä aikana, kun lapsia vielä asui kotona. Tärkeintä oli lasten auttaminen ja tukeminen sekä perheen kanssa yhdessä toimiminen.

Otteita keskusteluista perheyhteisöistä:

”Mulle on perhe se kaikkein tärkein, en halua tehdä muuta. Nyt kun lapset on vielä pieniä, niin käydään yhdessä uimassa ja ulkoillaan. Isovanhemmat ovat sitten apuna, jos lapset vaikka sairastuu tai tarvii päästä muijan kanssa viikonloppuna vähän vapaalle.”

Tässä esimerkissä korostuu nimenomaan se, että perhe-elämään halutaan satsata, silloin kun lapset ovat pieniä ja tarvitsevat elämäänsä vielä tiiviisti vanhempien osallistumista. Vanhemmuus ja perheyhteisö olivat korkeasti arvostettuja vastaajan elämässä.

”Mulla ei oo omia lapsia, mutta sisarella on ja mä kyllä tapaan niitä. Me ollaan muutenki tiiviisti yhteydessä läheisten kanssa. Soitellaan ja käyn usein viikonloppuisin syömässä äidillä, siellä me tavataan usein suuremmalla joukolla ja jutellaan.”

Perheettömien vastaajien yhteisöön liittyivät vahvemmin muualla asuvat vanhemmat ja sisarukset. Kuitenkin on todettava, että muutamissa haastettuluissa tuli ilmi tulehtuneet perhesuhteet varsinkin sisaruksiin. Tällöin tärkeäksi yhteisöllisyyden muodoksi nousivat suhteet ystäviin ja kavereihin.

Nuorempien vastaajien osalta merkityksellisiä olivat erilaiset sosiaaliset yhteisöt. Varsinkin Facebook –yhteisöt olivat nuorille päivittäisiä yhteydenpidon välineitä. Nämä yhteisöt korostuivat nuorilla vastaajilla keskeisenä kommunikaation muotona. Facebook –yhteisön tehtävänä oli tavata laajempi joukko ihmisiä ja saada esimerkiksi yhteisesti sovittaville tapaamisille aikatauluja. Kuitenkin nuorten vastaajien vähäinen määrä piti sosiaalisen verkoston tärkeimpien yhteisöjen ulkopuolella kaavion keskeisempiä yhteisöjä määriteltäessä.

Keskusteluja sosiaalisessa verkostossa viihtymisestä:

”Mun kaikki kaverit roikkuu netissä. Niistä monikaan ei oo töissä ja niillä on aikaa olla siellä vaikka koko päivä. Niillä onkin monella päivärytmi ihan sekasin, niinku mullakin ennenku tulin töihin. Päivällä nukuin ja yöllä pelasin ja surffailin netissä.”

Nuoret vastaajat nimesivät tietokoneyhteisöt tärkeäksi yhteydenpidon välineeksi. Tämän esimerkin perusteella vastaaja kuitenkin oli huomionnut sen, mitä haittoja nettiyhteisössä paljon aikaa viettäneille voi tulla ja samalla hän tunnisti ongelman liittyneen myös omaan elämään aiemmin.

”Mulle tietokone on se väline, jolla mä pidän yhteyttä kavereihin ja sovittaa tapaamisia viikonlopulle. Ei me oikeestaan soitella, joskus käydään kahvilla, jos jaksaa töiden jälkeen lähteä. Jos mulla on jotain asiaa, ni parhaiten mä saan viestin perille, ku laitan viestii Facee, samalla saa viestii useammalle kaverille yhtä aikaa.”

Nuorempien vastaajien kohdalla kommunikointi arkisin tapahtui pääsääntöisesti tietokoneen välityksellä. Tämä nähtiin kätevänä ja järkevänä mahdollisuutena saada tarvittavat viestit useammalle henkilölle yhtä aikaa. Samalla korostui se seikka, että sosiaalista kanssakäymistä kasvokkain oli arkipäivisin erittäin vähän. Viikonloppujen sisältöä kyllä suunniteltiin ennalta ja kerättiin ehdotuksia ja mielipiteitä siitä, miten viikonloppua yhdessä tultaisiin viettämään.

Keskustelua pelaamisesta:

”Mä pelaan vapaa-ajalla aika paljon. Meitä on siellä iso lössi yhtä aikaa. Mä tiedän et samat tyypit on siel joka päivä samaan aikaan, Se on vaan sellasta ajan tuhlausta ja samal voi jutella kavereiden kanssa. Kyl mä voin olla sielt pois, jos on jotaa tärkeempää menoo, mut harvoin on arki-iltasin mitää sellasta muuta menoo.”

Erilaiset peliyhteisöt tulivat esille muutamassa haastattelussa. Pelaaminen tutun ryhmän kanssa koettiin joissakin tapauksissa tärkeäksi tavaksi viettää vapaa-aikaa muiden kanssa. Peliyhteisön jäsenet tapasivat toisiaan toistuvasti samaan aikaan päivittäin. Tällaisissa yhteisöissä saattoi olla jäseniä mukana ympäri maailman. Tällöin yhteisön vuorovaikutus tapahtui sekä suomen ja englannin kielellä.

8.4 Muut yhteisöt

Perheyhteisön ja sosiaalisten yhteisöjen lisäksi haastatellut nimesivät erilaisia harrasteyhteisöjä elämäänsä kuuluviksi. Urheiluharrastukset näkyivät muutamissa tapauksissa olevan tärkeitä yhteisöjä. Monella urheiluharrastus oli kuitenkin ollut aikaisemmin keskeisemmässä roolissa, mutta oman elämäntilanteen muuttuessa esim. lasten synty-

misen myötä, omat harrastukset olivat jääneet. Harrastusten muuttumiseen ja vähene-
miseen pidettiin osa-syynä tietokoneiden saapumista yleiseksi kommunikoinnin väli-
neeksi. Tv:n katselu kotona koettiin mukavammaksi harrastukseksi kuin lähtö kodin
ulkopuolisiin toimintoihin mukaan.

Omalla aktiivisuudella sekä entisten työpaikkojen tai työyhteisöjen määrällä näytti
olevan vaikutusta siihen, miten laajasti haastatellut liikkuiivat, ja kuinka moniin yhtei-
söihin he kuuluivat. Pitkä työhistoria ja sen tuomat kontaktit saattoivat seurata mukana
vuosi toisensa jälkeen. Entisaikojen työyhteisöjen vahvaa yhdessä tekemistä olisi toi-
vottu tähänkin päivään. Työnantajan tuki työntekijöiden vapaa-ajan viettoon ja yhdes-
sä tekemiseen oli seikka, jota kaivattiin. Työelämän muutos yksilöllisempään suun-
taan, ja toisaalta koventuneet työelämän pelisäännöt, nähtiin työmotivaatiota ja yhdes-
sä tekemistä rapauttavana tekijänä.

Muutamassa haastattelussa todettiin baariyhteisö merkittäväksi edellisten vuosikym-
menien yhteisöksi. Muutama vastaaja kertoi käyneensä lähibaarissa lähes päivittäin,
johon oli kokoontunut lähitalojen ihmisiä tapaamaan toisiaan. Tällöin alkoholin käyttö
ei ollut keskeinen käynnin syy, vaan tärkeämpää oli tavata naapureita ja keskustella
päivittäisistä tapahtumista. Tämän toiminnan väheneminen ja useiden keskiolutbaarien
sulkeutuminen tai uudelleen organisointi harmitti muutamaa vastaajaa.

Keskustelua baarien yhteisöllisyydestä:

*”Nuorena me käytiin lähibaarissa monta kertaa viikossa, kesällä varmaa päivittäin,
kun oli mukava ulkoterassi. Otettiin pari olutta tai kuppi kahvia ja juteltiin. Siel tapas
kaikki naapurit ja sieltä lapset kävi hakemassa vanhempiaan, jos oli asiaa. Yhdessä
vietettiin viikonloppuja ja liittyi siihe myös harrastuksia, osa kävi porukalla uimassa
tai pelaamassa vaik sulkapalloa. Oli paljon myös harrastuksia yhdessä, ei vaan sitä
pelkkää istumista.”*

Menneisyyteen liittyneet yhteisöt herättivät joissakin vastaajissa positiivista muistelua.
Menneisyyden baariyhteisön yhteisöllisyys nähtiin positiivisena nuoruuden muistona,
johon liittyi yhdessä tekemistä ja monipuolista harrastamista.

*”Harmittaa ku ei enää oo samanlaisia paikkoja, ku mitä se lähibaari oli. Koskaan ei
tarvinu olla yksin, juttukaverin sai aina. Ja jos joku oli ollu pitkään pois, niin sitä käy-*

tiin sitte hakemassa tai kyselemässä, ettei oo vaan sattunu mitään. Ei mun perään enää kukaan kysele, ku ei oo enää tällasta lähibaarua missä kävis sama porukka.’’

Menneitä vuosia muisteltiin haikeudella ja toisaalta sellaisena ajanjaksona, johon ei olisi ollut paluuta. Ne muistot haluttiin säilyttää sellaisina kuin ne silloin oli koettu ja eletty. Tämä kommentti kertoi huomioita siitä, että positiivisen menneisyyden yhteisön tilalle oli tullut yksinäisyyttä yhteisön loppumisen vuoksi.

8.5 Tulevaisuuden yhteisöt

Haastattelun yhteydessä asiakkailta kysyttiin, miten tyytyväisiä he ovat olemassa oleviin yhteisöihin elämässään. Moni koki nykyiset yhteisöt riittäviksi eikä toivonut niitä lisää. Erityisesti vaikeissa elämäntilanteissa esim. päihteidenkäytön vuoksi olleet asiakkaat halusivat pitää kaiken nykyisellään, koska kohentunut elämäntilanne tuntui tällä hetkellä sopivalta ja omaa elämäntilannetta tukevalta toiminnalta. Tällaisissa elämäntilanteissa yhteisöjä ja sosiaalisia kontakteja saattoi olla hyvinkin vähän, mutta oman tilanteen huomattavan kohentumisen vuoksi nykyinen elämäntilanne haluttiin turvata ja pitää ensisijaisena. Luottamus esim. perheyhteisöön oli saavutettu pitkän jakson jälkeen uudelleen ja siitä haluttiin pitää kiinni.

Asiakkailla ei ollut toiveita uusiin yhteisöihin liittymisestä. Muutamassa haastattelussa ilmeni, että aikaisempien yhteisten toimintojen loppuminen useasta eri syystä, lähinnä perheen perustamisen tai oman päihteiden käytön seurauksena, vaikutti moniin niin, että menneisiin ei haluttu palata. Monia hyviä ja onnellisia aikoja löytyi monista erilaisista menneisyyden yhteisöistä, mutta ne nähtiin taaksejääneinä elämänvaiheina. Kysyttäessä millaisia esteitä uusien yhteisöjen löytämiseen liittyy, oli vastauksena usein se, että mielenkiintoa ei enää ollut uusiin ihmisiin tai yhteisöihin liittymisessä. Samalla korostettiin sitä, että ikääntyminen oli vaikuttanut jaksamiseen niin, että halukkuutta esim. myöhään illalla liikkumiseen ja muiden tapaamiseen ei enää ollut. Työtä ja sen oikea-aikaista hoitamista arvostettiin niin paljon, että työyhteisön toimivuutta ei haluttu vaarantaa oman väsymyksen tai poissaolon vuoksi.

Ikä koettiin uusiin yhteisöihin liittymisen esteenä. Nuoruuteen liitettiin ajatuksia riippumattomuudesta, vastuuttomuudesta ja paremmasta terveydestä sekä yleisesti jaksamisesta ja innokkuudesta heittäytyä uusien asioiden pariin. Nuoruutta kuvattiin omien itsekkäiden valintojen tekemisen ajaksi. Ikääntymiseen liittyi haikeutta ja ymmärrystä

siitä, ettei nuoruuden aika ja siihen liittyneet ystävyysuhteet eivät enää palaa samalaisina takaisin.

Iän karttuessa oma aika ja sen jakaminen läheisten kanssa nousi monessa keskustelussa vahvasti esille. Yhteisöjä ja kaveriporukoita kuitenkin arvostettiin lähes jokaisessa haastattelussa. Moni koki yhteisön olevan parhaimmillaan hyvä tuki ja turva elämän vaikeina hetkinä. Toisaalta muutama vastaaja koki entiseen elämään liittyvän päihdeyhteisön olevan itselle haitaksi ja siellä toimivien raadollistenkin sääntöjen olevan omaan elämään negatiivisesti vaikuttava kokemus. Näiden haastattelujen perusteella voidaan sanoa, että yhteisöt ovat tuottaneet jäsenilleen sekä positiivisia että negatiivisia kokemuksia erilaisista yhteisöistä.

Haastatteluista nousi esille näkökulma, että ainakin haasteltavien asiakkaiden joukossa yhteisöjen arvostus on muuttunut ja edelleen muutoksessa. Nuoremmat haastateltavat eivät välttämättä kaivanneet yhdessä tekemistä niin paljon kuin vanhemmat, joilla oli yhdessä tekemisestä runsaammin positiivisia kokemuksia. Nuorempien kohdalla sosiaalisten yhteisöjen merkitys tuli esille hyvin nopeasti, ilman että asiaa olisi edes tarvinnut kysyä. Ystävyysuhteita arvostettiin, mutta henkilökohtaista kanssakäymistä ja tapaamista ei koettu kovinkaan tarpeellisenä. Nuoremmat vastaajien yhteistyö perustui verkkoyhteisöllisyyteen ja vanhemmat taas kokivat tapaavansa sukulaisiaan tai muita läheisiään lähinnä hautajaisissa tai merkkipäivien yhteydessä. Moni kuitenkin mainitsi kyläilyn tai yhteisten juhlapäivien vieton pakollisena tai kiusallisena toimintana. Toisaalta haastattelun kohderyhmä huomioiden moni oli myös katkaissut välinsä läheisiin esim. oman päihteidenkäytön vuoksi. Oma menneisyyttä ei haluttu perheyhteisön vahdittavaksi ja taustalla olikin monia erilaisia loukkauksia ja väärinymmärryksiä, josta syystä perheyhteisö saattoi olla kovin hajanainen tai olematon.

8.6 Erilaisia haastatteluja

Asiakkaiden erilaisuudesta johtuen voidaan sanoa, että myös yhteisöjen kokeminen ja niihin liittyminen koettiin hyvin monella eri tavalla. Pelkästään haastatteluihin osallistuminenkin tuotti montaa erilaista tapaa tuoda esille asioita omasta historiasta ja siihen liittyvistä yhteisöistä. Haastatteluissa oli aktiivista keskustelua ja paljon kerrontaa, mutta toisaalta hiljaisuutta ja niukkaa keskustelua.

Sosiaalisesti aktiiviset haastatteluun osallistuneet asiakkaat kertoivat mielellään yhteisöisistä, joihin he olivat kuuluneet, ja heillä oli myös useammin näkemys siitä, että yhteisöt ovat tarpeellisia heidän elämässään nyt ja tulevaisuudessa. Hiljaisempien vastaajien mielestä yhteisöillä ei ollut kovin tärkeää roolia omassa elämässä, eikä niihin hakeutuminen ollut kovin yleistä eikä aktiivista. Näihin kokemuksiin viitaten voisi todeta, että ainakin näissä haastatteluissa vastaajien luonteella oli vaikutusta siihen, miten he kokivat yhteisöt. Sosiaaliset ja avoimet vastaajat olivat yhteisöllisempiä, kun taas hiljaiset ja sosiaalisilta taidoilta estyneemmät vastaajat kokivat yhteisöt vieraina, ja jopa osaltaan pakkona tai taakkana. Kaiken kaikkiaan oli todettavissa, että haastatteluun osallistuneilla vastaajilla oli itsellä hyvin selkeä käsitys siitä, millaisia tarpeita ja toiveita heillä oli suhteessa erilaisiin yhteisöihin.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kuntouttavan työtoiminnan asiakkailla on usein takana pitkä työttömyysjakso, joka osaltaan on lisännyt tämän asiakasryhmän eristäytyneisyyttä. Usein työttömyyden taustalla on päihdeongelmia, taloudellisia ongelmia sekä hyvin usein ongelmia sosiaalisessa kanssa käymisessä muiden ihmisten kanssa. Perheyhteisössä toimiminen on monelle vaikeaa. Toisaalta perhe saattaa olla se ainoa yhteisö, jossa yksilö kokee olevansa hyväksytty putteineen ja virheineen. Perheyhteisöön pidetään yhteyttä hyvin vaihtelevasti ja yksinäisyys näyttää muodostuvan monelle aika keskeiseksi ongelmaksi.

Yksinäisyydestä eroon pääsemiseksi ei asiakkailla ole välttämättä keinoja ja rohkaisu yhteiseen toimintaan olisikin hyvin tärkeää. Moni asiakas kätkeytyy monien epäonnistumisien tuoman kyynisyyden ja epäluulon verhon taakse ja usko tulevaisuuteen on hyvin heikkoa ja pessimististä. Tähän ajattelumalliin puuttuminen ja sen ohjaaminen positiivisemmän ajattelun suuntaan voisi olla sellainen menetelmä, jolla voisi olla elämänlaatua nostattava vaikutus monipuolisesti eri elämänalueille.

Monet menneisyyden pettymykset niin ihmissuhde- kuin työrintamallakin vaikuttavat tulevaisuuden suunnitelmiin ja toiveisiin negatiivisesti. Omaan osaamiseen ja taitoihin luotetaan niukasti. Usein epäonnistumiset seuraavat toinen toisiaan ja ruokkivat negatiivista elämänketjua niin, että vähäinenkin yrittämisen halu on kateissa tai hävinnyt. Sosiaalisten suhteiden ylläpitäminen läheisten sukulaisten ja ystävien kanssa on kuitenkin seikka, joka antaa elämälle positiivisia elementtejä. Perheellisten asiakkaiden

tukeminen esimerkiksi perhetyön keinoin on siis arvokasta työtä, jonka kautta voidaan kiinnittää asiakkaita yhä aktiivisempaan rooliin omassa elämänhallinnassa ja nostaa perheyhteisön arvostusta, koska on yleisesti tiedossa, että se toimii työkykyä ja elämänlaatua ylläpitävänä ja parantavana toimintamallina.

Lähipiirissä olevat ongelmat heijastuivat muihin ympärillä ihmissuhteisiin ja vaikeissa tilanteissa olevat asiakkaat ovat mielellään enemmän omissa oloissaan kuin suuremmissa ryhmissä. Voitanee siis todeta, että arjen vastoinkäymiset heijastuivat suoraan miesten halukkuuteen olla kanssakäymisessä muiden kanssa ja sitä kautta osallistua tai liittyä erilaisiin yhteisöihin. Tällöin yksin jäävät miehet ovat yhä suuremmassa syrjäytymisen riskissä ja tilanteessa, jolloin ympäristön tuki olisi erityisen tarpeellista. Tarvitaan siis keinoja ja menetelmiä saada liikkeelle juuri tämä joukko, jotta ongelmat eivät pääsisi kasaantumaan ja muodostumaan mittaamattoman suuriksi.

Johtopäätöksenä voidaan siis todeta, että yhteisten toimintojen kehittämiseen yhteisöllisiä toimintamalleja lisäten olisi syytä satsata jatkossa yhä enemmän. Kyseessä ovat kuitenkin työryhmätaidot, joita tulevaisuudessa tarvitaan, jos tarkoituksena on siirtää avoimille työmarkkinoille tai opiskelujen pariin.

10 POHDINTA

Opinnäytetyön aiheena miesten yhteisöllisyys on ollut haastava ja mielenkiintoinen. Aiheen valikoituminen osaksi ulkopuolisen tahon kautta ja osaltaan oman mielenkiinnon kautta, on ollut matka, jonka aikana on tarvittu useita kertoja aiheen uudelleen löytämistä. Materiaalin haasteellisen saatavuuden vuoksi olen ollut matkalla, johon olen joutunut luomaan oman polkuni, eikä tarjolla ole ollut valmiita vastauksia, miten edetä valitsemassani aiheessa.

Yhteisöllisyyden tutkiminen keski-ikäisten pitkäaikaistyöttömien miesten joukossa olisi voinut olla vaikea haaste. Kuitenkin saamani positiivinen palaute haastatteluun osallistuneilta sekä asiallinen ja välillä jopa innokas osallistuminen haastatteluihin oli positiivista. En kokenut haastatteluissani, että asiaa olisi väheksytty tai mitätöity. Tutkimukseen osallistunut joukko siis raotti siis omaa henkilökohtaista elämäänsä minulle rehellisesti ja luottamuksellisesti.

Haastattelujen tuloksista oli nähtävissä mielestäni aika usean asiakkaalla se, että sosiaalisten suhteiden vähäisyys ja puute kapeuttivat monen asiakkaan arkea. Kyvyttömyys tai haluttomuus olla muiden ihmisten kanssa kanssakäymisessä ja erityisesti erilaisiin yhteisöihin kuuluminen, olivat usein suhteessa menneisyyteen. Asiakkaat, joiden taustalta löytyi vakavia päihdeongelmia, elivät tässä hetkessä hyvin kapea-alaista ja eristäytynyttä elämää suojellakseen itseään ja läheisiään uusilta ongelmilta. Tämä lienee oikea vaihtoehto, että suhteet päihdeidenkäyttäjät ystäviin oli katkaistu, mutta silti nousee esiin kysymys siitä, mitkä ovat niitä keinoja, joilla nämä asiakkaat saavat tukea elämänsä haasteellisissa tilanteissa. Osalla kenties omaisten tai virkamiesten tuki on mahdollinen, mutta millaista tukea saavat ne asiakkaat, joilla verkostot läheisiin tai ympäristöön ovat täysin olemattomat tai tulehtuneet?

Koska haastattelut tehtiin vastaajien työpaikalla, keskusteluissa sivuttiin useasti työyhteisöön liittyviä aihe-alueita ja siihen liittyvistä ajatuksia. Kuvaavaa keskusteluille oli se, että kuntouttavaa työtoimintaa ja siihen liittyvää työyhteisöä ei arvostettu kovin korkealle. Haastatteluissa työkaverit sijoittuvat suurimassa osassa haastatteluja melko kauas tärkeiden yhteisöjen joukossa, tai vaihtoehtoisesti työyhteisöä ei haluttu nimetä itselle keskeiseksi yhteisöksi ollenkaan. Siihen nähden kokemukseni mukaan kyseinen työyhteisö työskenteli motivoituneesti, vaikka he eivät kokeneet yhteisöä itselle tärkeäksi. Työryhmän jäsenet eivät kertomuksensa mukaan kaivanneet muilta työryhmän jäseniltä vertaistukea tai ohjausta, vaan työ haluttiin pitää esimiesjohtoisena, jolloin oma vastuu jäi melko vähäiseksi. Kuitenkin ryhmä oli työskentelyssään erittäin reipas ja vastuuntuntoinen työryhmä.

Kuntouttavan työtoiminnan arvostus ja muiden ryhmäläisten huomioiminen oli vähäistä ja sosiaalisten taitojen niukkuus näkyi juuri tässä tilanteessa. Työyhteisöön ei haluttu liittyä voimakkaasti, jotta työstä oli helpompi olla pois, tai päättää työ mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ensimmäisen pidemmän sopimuskauden lähestyessä loppuaan. Pitämällä työyhteisön jäsenet etäällä omasta henkilökohtaisesta elämästä taattiin itselle helpommat olosuhteet tulla ja mennä oman mielen mukaan. Siis toisin sanoen yhteisöön ei haluttu sitoutua kovinkaan voimakkaasti tai pitkäaikaisesti tunnetasolla. Tällainen ajattelutapa loi yhteisön toiminnalle ja ohjaukselle haasteita, koska ryhmäläisten erilainen sitoutuminen toimintaan loi myös työskentelylle eriasteisia suorituksia. Pääsääntöisesti asiakkaat olivat sitoutuneet toimintaan yhdessä ja työskente-

livät työkohteissa isommalla porukalla, mutta toisaalta asiakkaiden kokemus yhdessä tekemisestä ja toinen toistensa auttamisesta oli suurimmalla osalla vähäistä.

Pitkäaikaistyöttömyys tunnistetaan maanlaajuisesti mittavaksi haasteeksi nyt ja tulevaisuudessa. Siihen satsataan taloudellisesti suuria summia. Kuitenkin menetelmät työttömyyden vähentämiseksi eivät ole tuottaneet toivottua tulosta, koska työttömyys kasvaa jatkuvasti. Tarvittaisiin siis uusia menetelmiä ja tutkimuksia siitä, miten toiminnan työkaluja voitaisiin kehittää niin, että palvelujen tarjonta ja palvelussa läsnä olevat asiakkaat kohtaisivat. Toiminta tarvitsisi monenlaisia ulottuvuuksia ja asenteiden muutoksia, jotta yhdessä tekeminen ja yhteisöllisyys nähtäisiin jälleen vahvistavana ja voimaannuttavana tulevaisuuden työmenetelmänä. Maailmassa on kuitenkin hyvin vähän tarjolla työtä, jossa voisi työskennellä täysin yksin ilman minkäänlaisia kontakteja muihin ihmisiin.

Tulevaisuudessa tarvittaisiin yhteisöopetusta ja ihmisten yhteen liittymistä, jotta tulevaisuuden työllistämistoimenpiteistä saataisiin mielekkäämpiä ja paremmin toimivia kokonaisuuksia. Ryhmätoimintojen lisäämistä osana työttömän arkea voitaisiin kehittää siihen suuntaan, että ryhmämuotoista toimintaa olisi tarjolla erilaisiin elämänvaiheisiin. Tällöin toiminnalla säilytettäisiin mielekkyys ja kiinnostus. Nykyisin kuulee usein sanottavan, että työttömille tarkoitetut ryhmävalmennukset ovat lakisääteisiä pakkoryhmiä, jossa aihe ja asiakkaan tarpeet eivät välttämättä kohtaa ollenkaan. Tarvittaisiin siis lisää kohdennettuja palveluja, jotka vastaisivat tarpeeseen ja tuottaisivat konkreettisia hyötyjä asiakkaalle. Yhtenä keinona toimintaan liittymiselle voisi olla hieman suurempi korvaus kuin nykyinen kuntouttavan työtoiminnan päiväraha.

Tämän opinnäytetyön tekeminen on jättänyt vielä runsaasti keskeneräisiä kysymyksiä. Paljon aiheeseen liittyvää tutkittavaa jäi vielä tekemättä. Omassa työssäni tutkimusotanta olisi voinut olla laajempi, jos se olisi ollut aikataulullisesti mahdollista. Pidemmällä aikavälillä asiakkaiden suunniteltu ikähaarukka, keski-ikäiset miehet, olisi ollut paremmin toteutettavissa. Tekemässäni tutkimuksessa työharjoittelun alkuvaihetta leimasi asiakkaiden vähäisyys ja vastaavan työntekijän poissaolo sairaslomien vuoksi. Haastattelujen käynnistyminen siis viivästyi hieman, mutta toisaalta myös uusia asiakkaita saatiin muutaman viikon aikana niin runsaasti, että haastattelut pystyttiin toteuttamaan suhteellisen helposti.

Haastattelumenetelmä toimi mielestäni hyvin, joten siihen en olisi tehnyt muutoksia, vaikka olisin nyt aloittamassa työtäni alusta. Menetelmää olisin voinut kuitenkin avata enemmän haastatelluille. Tutkimuksesta kerrottaessa paikalla oli aina vaihteleva joukko asiakkaita, joita tuli ja meni jatkuvasti. Työn luonteesta johtuen työajat ja työpäivät olivat asiakkaille erilaisia. Tällöin oli olemassa riski, että informaatio haastattelun tarkoituksesta ei ollut kaikille osallistujille yhtä kattava. Jakson aikana työskentely oli nopeatempoista, ja sen aikana en saanut palautetta siitä, että haastattelujen tarkoitus olisi jäänyt epäselväksi asiakkaille. Omasta mielestäni asiaan olisi kuitenkin voinut kiinnittää enemmänkin huomiota ja valmistella asiakkaita enemmän.

Uuteen tutkimukseen löytyisi materiaalia vastaavan tyyppisestä joukosta aivan varmasti. Tämän kertoo jo se, miten keski-ikäisistä miehistä ja heidän yhteisöistään oli kohtuullisen haastavaa löytää materiaalia. Työpaikkojen rajallisuus keski-ikäisten miesten elämässä ja aiheeseen liittyvät tulevaisuuden visiot voisivat olla yksi tutkimuksen aihe. Tarvittaisiin monipuolisia keinoja ja joustavia menetelmiä tämän ryhmän syrjäytymiskehityksen pysäyttämiseen silloin, kun työtä ei enää ole tarjolla ja iän puolesta koulutus ei ole enää välttämättä järkevin vaihtoehto.

Toinen hyvä tutkimusaihe voisi olla miesten yhteisöihin liittymisestä. Onko suomalainen mies yhteisöihin kiinnittyvää materiaalia vai ovatko virtuaaliset yhteisöt niitä, joissa luodaan tulevaisuuden yhteisöt tänä päivänä ja tulevaisuudessa. Miten tärkeänä ihmisten keskinäinen kohtaaminen nähdään ja mitä ovat ne keinot, jolla miehiä saadaan mukaan yhteiseen toimintaan.

Tämän opinnäytetyön merkitys omalle ammatilliselle kehitykselle oli lähinnä vahvistava. Työskenneltyäni jo vuosien ajan kyseisen kohderyhmän kanssa, niin nuorten kuin keski-ikäistenkin miesten kanssa, voin todeta, että tällä saralla on vielä paljon tehtävää. On selvää, että työmarkkinat eivät tarjoa nyt eivätkä todennäköisesti jatkosakaan juuri kyseiselle työttömien miesten joukolle avoimia työpaikkoja kovin kattavasti, joten korvaavia toimintamalleja tarvitaan. Itse mietin sitä, mitä toiminta voi olla, jotta se ei kuitenkaan olisi ihmisarvoa alentavaa tai niin alipalkattua, ettei se täytä minimi toimeentulon määrää. Työtä arvostavassa yhteiskunnassa, jossa usein edelleen ajatellaan, että mies on perheen elättäjä, on vielä paljon tehtävää asenteissa, ennen kuin olemme siinä pisteessä, että erilaiset työn ja toimeentulon muodot ovat hyväksyt-

tyjä. Olisi tärkeää, että meistä jokainen voisi olla tärkeä ja tuottava ihminen yhteiskunnassa omalla tavallaan, niin yksilönä kuin yhteisöissä toimimalla.

LÄHTEET

- Aro, J. 2011 Yhteisöllisyys ja sosiaalinen side. Teoksessa: Kangaspunta, S., Aro, J. & Saastamoinen, M. Yksilöllinen yhteisöllisyys. Avaimia yhteisöllisyyden ymmärtämiseen. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy, s. 49, 53–57.
- Aukia, P. 2001. Liian hyvä mieheksi? Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Brandt, J. 2005. Palvelutalon miesten arki ja elämänmeno. Pro gradu -tutkielma. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylän Yliopisto.
- Evankelis Luterilaiset seurakunnat .Miessakista uusia ystäviä ja vertaistukea. Saatavissa: [Evl.fi/miesten ryhmät](http://Evl.fi/miesten_ryhmat). [viitattu 24.11.2014].
- Heikkilä, J-P., Hyyppä, H. & Puutio, R. 2009. Yhteisön lumo-systeemisiä kytkeytymisiä. Vihanti: Rannikon Laatupaino Oy. s. 8, 25, 32, 42– 45, 116, 203.
- Heponiemi, T., Wahlstöm, M., Elovainio, M., Sinervo, T., Aalto, A-M., Keskimäki, I. 2008. Katsaus työttömyyden ja terveyden välisiin yhteyksiin. Työ- ja Elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys 14/2008. s. 23– 24.
- Hoikkala, T. (toim.) 1996. Välähdyksiä nuorista miehistä Suomessa. Tampere: Tammer - Paino. s. 60.
- Hyyppä, M. 2009. Elinvoimaa yhteisöstä. Sosiaalinen pääoma ja terveys. Keuruu: PS-kustannus.
- Hyyppä, M. 2007. Me-hengen mahti. Keuruu: PS-kustannus.
- Jaakola, A. 2007 Suomenruotsalaiset elävät muita pidempään - miksi? Saatavissa: Suomen suurlähetystö, Tukholma: Ajankohtaista 2.11.2007. [viitattu 20.11.2014].
- Junger, A. 2014. Yhteisötyö ja osallisuuden tukeminen. Luentomateriaalia. Kymenlaakson Ammattikorkeakoulu .
- Kaipio, K. 1999. Kasvattava yhteisö. Jyväskylä: Gummerus.

Kallunki, V., Kauronen, M - L., Lehtonen, O. & Pekkola, J. 2013. Alueellinen eriytyminen ja yhteisölliset menetelmät miesten terveyden edistämisessä. Tutkimussuunnitelma. Päivitetty 9.12.2013. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Käyttäjälähtöiset hyvinvointi- ja liiketoimintapalvelut.

Kangaspunta, S., Aro, J. & Saastamoinen, M. 2011. Yksilöllinen yhteisöllisyys. Avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Karjalainen, J. & Karjalainen, V. 2010. Kuntouttava työtoiminta – aktiivista sosiaalipolitiikkaa vai työllisyyspolitiikkaa? Empiirinen tutkimus pääkaupunkiseudulta. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Raportti 38/2010. Helsinki: Yliopistopaino.

Kauppinen, T., Saikku, P. & Kokko, R - L. 2010. Työttömyys ja huono-osaisuuden kasautuminen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Yliopistopaino.

Kniivilä, S., Lindblom - Yläne, S. & Mäntynen A. 2007. Tiede ja teksti. Tehoa ja taitoa tutkielman kirjoittamiseen. Porvoo: WSOY.

Kopakkala, A. 2011. Porukka, jengi, tiimi. Helsinki: Edita Priima Oy.

Kylmäkoski, M. (toim.) & Laurikainen, H. 2010. Avauksia yhteisöllisyyteen. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Työttömien määrä kasvaa edelleen Etelä-Suomessa. Kymen Sanomat. 23.9.2014.[viitattu 20.11.2014].

Laine, K. 2005. Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Lehtonen, H. 1990. Yhteisö. Jyväskylä: Vastapaino.

Lindfors, P. 2007. Yhteisöllisyyden terveysvaikutuksista. Psykoterapia-lehti 25/2007, s. 21–37.

Murto, K. & Jyväskylän Koulutuskeskus Oy. 1997. Yhteisöhoitojen suuntauksia. Jyväskylä: Gummerus.

Nevalainen, V. 2009. Yksinäisyys. Porvoo: Edita Publishing Oy.

Noppi, E. & Uusitalo, N. 2011. Kavereita verkossa ja sen ulkopuolella. Näkökulmia nuorten verkkoyhteisöisyyteen. Teoksesta: Kangaspunta, S., Aro, J. & Saastamoinen, M. Yksilöllinen yhteisöllisyys. Avaimia yhteisöllisyyden ymmärtämiseen. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy, s. 148–150.

Numminen, M., A. 1986. Baarien mies.

Ojanen, M. 2009. Hyvinvoinnin käsikirja. Helsinki: Kirjapaja. s. 14, 23, 110, 114–115.

Okulov, S. 2008. ”Yksinolo on aika orpo”. Lisensiaatin tutkimus. Kuopion yliopisto.

Ollila, M - L. 2008. Lauman valta. Juva: Edita Publishing Oy.

Opetushallitus. 2014. Mind Map –työvälineenä. www.opph.fi saatavissa: http://www.opph.fi/saadokset_ja_ohjeet/laadunhallinnan_tuki/wbl-toi/menetelmia_ja_tyovalineita/mind_map. [viitattu 19.11.2014]

Puohiniemi, M. & Nyman, G. 2007. MIIES. Arvot, roolit ja tunteet. Jyväskylä: Liimor kustannus.

Sivula, M.(toim.) 2011. Harju on mies miehelle. Mielenterveys-lehti 5/2011, s. 6–7. [viitattu 20.11.2014].

Sosiaali- ja Terveysministeriö. Syrjäytymisen ja köyhyyden ehkäiseminen. Päivitetty 22.07.2014 Saatavissa: http://www.stm.fi/hyvinvointi/osallisuuden_edistaminen/syrjaytymisen_ja_koyhyden_ekaiseminen [viitattu 10.10.2014].

Sotek-säätiö. Saatavissa: www.sotek.fi [viitattu 20.11.2014].

Suomen Evankelis-Luterilainen kirkko. Saatavissa: www.evl.fi/ aikuisten ryhmät/miesten ryhmät [viitattu 12.11.2014].

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. 2014. Työttömyysaste syyskuu 2014. Saatavissa: <http://www.findikaattori.fi/tyottomyysaste>. [viitattu 20.10.2014].

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. 2014. Osallisuus syrjäytymisen vastaparina. Päivitetty 9.11.2014. Saatavissa: http://www.thl.fi/organisaatio/yksikot/osallisuuden_edistaminen/osallisuus_syrjaytymisen_vastaparina. [viitattu 12.12.2014].

Huuhka, M. (toim.) Miessakeissa saa puhua. TESSO – lehti 2/2014. Saatavissa <http://tesso.fi/artikkeli/miessakeissa-mies-saa-puhua>. [viitattu 10.8.2014].

Tojkander, M. 2009. Munkki ja kalja, vielä kerran. Talouselämä-lehti 9.2.2009. Saatavissa: <http://www.talouselama.fi/uutiset/munkki+ja+kalja+viela+kerran/a2059267>. [viitattu 12.8.2014].

Tuohinen, T. 1996. Isät, pojat ja pärjäämisen henki. Teoksessa: Hoikkala, T. (toim.) Välähdyksiä nuorista miehistä Suomessa. Tampere: Tammer - Paino. s. 75–76.

Viitanen, R. 1999. Nuorisotyöttömyys ja nuorten syrjäytymisen riskit. Nuorisosiain neuvottelukunta. 1.3.1999. Saatavissa: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso>. [viitattu 21.11.2014].

Vilkkä, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Virtanen, J. 2004. Kokonainen mies. Helsinki: Kirjapaja Oy.